

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет фінансів

Кафедра фінансів імені Віктора Федосова

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА
ПРОГРАМА**
Галузь знань
Спеціальність

**МИТНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ТА
ПОСЕРЕДНИЦТВО**
07 «Управління та адміністрування»
072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»

Форма навчання: заочна
очна (денна), заочна, дистанційна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «**Адміністрування митних платежів в Україні**»

здобувача Стецюка Богдана Володимировича
(ПІБ, підпис)

Науковий керівник: к.е.н., доцент Захожай Костянтин Валерійович
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з
атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри фінансів імені Віктора Федосова:
д.е.н., професор Буряченко Андрій Євгенович
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

Київ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ	7
1.1. Сутність та характеристика управління митними платежами	7
1.2. Нормативно-правове забезпечення об'єкта дослідження.....	16
1.3. Критична оцінка наукових публікацій з проблематики митного адміністрування.....	25
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ	29
2.1. Методика та інструментарій аналізу адміністрування митних платежів.....	29
2.2. Динаміка митних податків в Україні протягом 2018-2022 рр.	38
2.3. Вплив адміністрування митних платежів на ефективність його проведення...	48
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ	54
3.1. Зарубіжний досвід адміністрування митних платежів.....	54
3.2. Проблеми митного адміністрування та шляхи їх вирішення	67
3.3. Напрями удосконалення управління митними платежами в Україні.....	79
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Адміністрування митних платежів в Україні є невід'ємною частиною фінансової системи країни та визначальним аспектом регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Актуальність цієї теми визначається комплексністю впливу митних платежів на економічний розвиток, фінансову стабільність та забезпечення національної безпеки.

У сучасних умовах глобалізації та інтенсивності міжнародної торгівлі адекватне адміністрування митних платежів стає стратегічно важливим завданням для країни. Забезпечення ефективності та прозорості цього процесу має прямий вплив на конкурентоспроможність економіки, здатність привертати інвестиції та реалізацію торговельних стратегій.

Важливим фактором актуальності є також внутрішньо-економічний контекст, оскільки митні платежі становлять значну частину бюджетних доходів. Забезпечення їхньої ефективності та оптимізація процесів адміністрування можуть вплинути на стійкість фінансів держави та здатність виконувати соціальні та економічні функції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням даної проблематики займалися наступні вчені: Антипенко В.Ф., Баранов С.О., Базовський Т.Д., Батанова Л.О., Безейко С.О., Бороденко Т.М. Волосович С.В., Вакульчик О.М., Гапонюк М.А., Германович І.С., Годованець О.В., Гулул І.І., Джумурат О.В., Донець Л. І., Дубовик О.М., Ємченко І.В., Жорін Ф.Л., Запорожець О.Ф., Коваль О.О., Костенко А.О., Кельман І.К., Кулик Ю. С., Лубкей Н.П., Мартинюк В. П., Мироненко І.С., Мельник В.М., Опарін В.М., Паєнтко В.М., Федосов В.М., Яременко Л.Л. та інші.

Незважаючи на численні публікації з проблем адміністрування митних платежів, деякі питання залишаються не повністю опрацьованими, що вимагає проведення додаткових досліджень, у тому числі і в контексті прискорення глобальних процесів.

Мета і завдання дослідження. Мета кваліфікаційної магістерської роботи – розкриття теоретичних засад адміністрування митних платежів та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення управління ними в Україні.

Для досягнення мети в ході виконання кваліфікаційної магістерської роботи були поставлені наступні завдання:

- визначити сутність та дати характеристику управління митними платежами;
- дослідити нормативно-правове забезпечення об'єкта дослідження;
- надати критичну оцінку наукових публікацій з проблематики митного адміністрування;
- розглянути методику та інструментарій аналізу адміністрування митних платежів;
- дослідити динаміку митних податків в Україні протягом 2018-2022 років;
- визначити вплив адміністрування митних платежів на ефективність його проведення;
- дослідити зарубіжний досвід адміністрування митних платежів;
- розглянути проблеми у сфері митного адміністрування та запропонувати шляхи їх вирішення;
- охарактеризувати напрями удосконалення управління митними платежами в Україні.

Об'єкт дослідження: процес адміністрування митних платежів.

Предмет дослідження: економічні відносини, що виникають у ході адміністрування митних платежів.

Методи дослідження. При написанні кваліфікаційної магістерської роботи були використані наступні методи:

- синтез як теоретичний метод дослідження для об'єднання різноманітних аспектів адміністративного процесу збору митних платежів в єдину, концептуальну модель. Цей підхід дозволив систематизувати та узагальнити інформацію з різних джерел, розкриваючи взаємозв'язки та визначаючи ключові принципи оптимізації адміністративних процесів;

- дедуктивний метод дослідження адміністрування митних платежів був використаний під час вивчення загальних принципів та правил, які можуть бути застосовані для визначення конкретних ситуацій (загальні законодавчі норми збору мита, їх використання для аналізу конкретних митних операцій);

- аналіз динаміки сплати митних платежів – для оцінювання змін, що відбулися при стягненні всіх видів мита протягом досліджуваного періоду;

- індуктивний метод в адмініструванні митних платежів – для вивчення конкретних випадків та формулювання загальних висновків (аналізуючи конкретні випадки порушень митних правил рекомендовано розробити загальні стратегії для підвищення ефективності митних процесів);

- інші методи наукового пізнання, такі як порівняння, узагальнення, контент-аналіз тощо.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Теоретична значущість отриманих результатів. Теоретична значущість отриманих результатів полягає в поглибленні існуючих теоретико-методичних засад адміністрування митних платежів. Отримані результати можуть слугувати методичним матеріалом для розробки підходів до оптимізації адміністративних процедур та впровадження нових технологій на митницях. Результати дослідження можуть бути використані в *практиці* ДМСУ та ДПСУ для впровадження конкретних заходів з оптимізації митних процесів та забезпечення ефективного стягнення митних та інших податкових платежів.

Інформаційну базу дослідження склали нормативно-правові акти, монографії, дисертації, підручники, навчальні посібники, наукові статті, тези конференцій, присвячені питанням адміністрування митних платежів, а також аналітичні матеріали Державної митної служби України.

Апробація матеріалів кваліфікаційної магістерської роботи. Результати роботи були апробовані на Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні питання економіки та фінансів: глобальні виклики та тренди», яка проходила 9 листопада 2023 року у м. Київ. За результатами конференції були опубліковані тези

доповіді за темою «Особливості адміністрування митних платежів у період воєнного стану».

Структура роботи. Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатку.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ

1.1. Сутність та характеристика управління митними платежами

Управління митними платежами – це система дій та складова митної політики, яка стосується оподаткування та контролю за товарами, що перетинають кордон країни. Головні завдання – збір мита та інших податків, контроль за обігом товарів, встановлення правил і процедур, моніторинг і аналіз операцій, а також впровадження реформ для поліпшення митної системи. Це необхідно для забезпечення наповнення бюджету фінансовими ресурсами держави та дотримання справедливої та ефективної міжнародної торгівлі.

Митні платежі є інструментом зовнішньоторговельної політики держави. Сутність митних платежів полягає в їх фіскальній функції, а також у впливі на зовнішньоторговельний баланс, промисловий розвиток та соціально-економічну ситуацію. Це дозволяє державі регулювати фінансовий стан і забезпечувати функціонування державних установ та інфраструктури [49, с. 163].

По-друге, митні платежі впливають на зовнішньоторговельний баланс держави. Вони можуть бути використані як заохочення або обмеження для імпорту і експорту товарів. Наприклад, шляхом встановлення митних тарифів або інших митних обмежень, держава може регулювати ціни на імпортовані товари та сприяти розвитку внутрішнього виробництва. Таким чином, як вже зазначалося, митні платежі являються важливим інструментом регулювання зовнішньоторговельних відносин.

По-третє, митні платежі впливають на промисловий розвиток держави. Шляхом стимулювання виробництва внутрішніх товарів через митні заходи, держава може сприяти розвитку власних галузей промисловості, у тому числі сільського

господарства. Це має позитивний вплив на зайнятість, тобто створення нових робочих місць. Види митних платежів відображено у табл.1.1., а складові мита – у Додатку А.

Таблиця 1.1 – Види митних платежів

Види	Характеристика
Мито	Є основним видом митних платежів і представляє собою податок на ввезення або вивезення товарів через митний кордон. Митні ставки можуть бути специфікованими (встановлюються у конкретних грошових одиницях за одиницю товару) або адвалорними (встановлюються у відсотках від вартості товару). Мито регулює вартість товарів і може бути використане для захисту внутрішнього ринку та підтримки внутрішнього виробництва.
Податок на додану вартість (ПДВ)	Являється податком на ввезення товарів і базується на різниці між вартістю товару при ввезенні та вартістю товару при його реалізації на внутрішньому ринку. Цей податок збирається для оподаткування вартості доданої під час обробки та реалізації товару на внутрішньому ринку.
Акцизи	Акцизи - це спеціальні податки, які застосовуються до певних видів товарів, які можуть мати шкідливий вплив на здоров'я чи навколишнє середовище, такі як алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти тощо. Акцизи можуть бути обчислені як відсоток від вартості товару або як фіксована сума за одиницю товару. Акцизи спрямовані на зменшення споживання таких товарів та збільшення податкових надходжень.

Джерело: сформовано автором на основі [83]

Отже, митні платежі представляють собою різноманітні обов'язкові фінансові внески, які суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності здійснюють при перетині митного кордону держави.

Мито є одним із основних видів митних платежів у системі зовнішньоторговельних операцій [47, с. 108]. Цей податок стягується при ввезенні або вивезенні товарів через митний кордон держави і відіграє роль у регулюванні та контролі торговельних потоків між країнами. Митні ставки встановлюються у трьох основних формах: специфіковані, адвалорні та комбіновані. Специфіковані ставки вказують конкретну суму грошей, яку необхідно сплатити за кожну одиницю товару, що ввозиться або вивозиться через кордон. У свою чергу, адвалорні ставки обчислюються у відсотках від вартості товару. Це означає, що податок залежить від ринкової вартості товару та може змінюватися в залежності від цін на ринку. Комбіновані митні ставки – це система митних ставок, яка використовується при митному оформленні товарів і передбачає застосування всіх видів ставок для різних

видів товарів чи груп товарів, що ввозяться чи вивозяться через митний кордон країни. Основна ідея комбінованих митних ставок полягає у тому, щоб врахувати різні характеристики товарів, їхню ціну, походження, класифікацію тощо, і застосувати відповідні ставки мита для кожного товару або групи товарів. Зазначена система дозволяє більш точно визначити митні обов'язки для різних товарів, забезпечуючи більш справедливий та ефективний митний облік. Комбіновані митні ставки можуть враховувати різні аспекти, такі як тарифні класифікації, значення товару, об'єм та вагу, виробництво чи походження товарів, інші митні тарифи і податки.

Мито виконує кілька ключових функцій. По-перше, воно дозволяє державі контролювати обсяги та характер імпорту та експорту, що є корисним для захисту внутрішнього ринку та підтримки внутрішнього виробництва. Мито може бути використане для обмеження імпорту конкуруючих товарів або для заохочення експорту товарів, що мають провідне значення для економіки країни.

По-друге, мито є засобом збору податкових надходжень. Отримані кошти можуть бути використані для фінансування різних галузей народного господарства та соціальних програм.

По-третє, мито може бути використане як інструмент митної політики у сфері зовнішньої торгівлі. Держава встановлює митні ставки на підтримку стратегічних галузей чи геополітичних цілей. Також вони можуть встановлювати митні привілеї для певних країн або регіонів у рамках міжнародних торгових угод. Мито впливає на торговельні відносини, економіку та фінансовий стан країни й має значення для багатьох сфер життя суспільства.

Податок на додану вартість (ПДВ) є невід'ємним інструментом управління митною системою. Цей податок базується на концепції оподаткування доданої вартості до товару чи послуги на різних етапах виробництва та обігу. Однією з основних особливостей ПДВ є те, що він виступає як податок на споживчі витрати, який платиться кінцевим споживачем товарів або послуг. Це витрати на сировинні матеріали, працю, обладнання та послуги, які призводять до підвищення ціни товару. ПДВ реалізується на кількох етапах виробництва і реалізації товару або послуги. Це

призводить до того, що підприємства не несуть фінансового навантаження, оскільки вони можуть взаємно компенсувати суму ПДВ, яку вони сплачують під час закупівлі товарів і послуг, з сумою ПДВ, що вони отримують від кінцевих споживачів. Даний процес забезпечує стабільність і справедливість оподаткування підприємств. Висока прозорість та ефективність збору ПДВ дозволяють державі генерувати кошти для фінансування різних програм та послуг, у тому числі на інфраструктуру, охорону здоров'я, освіту, соціальні заходи тощо.

Акцизи є одним із видів митних платежів і реалізують функції митної політики держави. Вони стягуються з певних видів товарів, які можуть мати шкідливий вплив на здоров'я чи навколишнє середовище, такі як алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти тощо. Однією з основних функцій акцизів є зменшення споживання вищезазначених товарів, що сприятиме поліпшенню здоров'я населення за рахунок високої ставки.

Також акцизи часто використовуються для обмеження імпорту товарів, що мають високі акцизні ставки. Це допомагає захистити внутрішніх виробників від конкуренції з-за кордону та стимулювати споживання внутрішньої продукції. Застосування акцизів на імпортні товари при ввезенні збільшує митні надходження держави, що є джерелом бюджетних доходів, на основі яких створюються робочі місця та підтримується внутрішня економіка. Деякі товари, такі як нафтопродукти, можуть бути оподатковані акцизами через їхній потенційний шкідливий вплив на навколишнє середовище. Це дасть можливість зменшити їх споживання та виробництво та заохотити розвиток більш екологічно чистих продуктів.

Отже, акцизи при управлінні митними платежами використовуються як інструмент для контролю над імпортом, для стимулювання внутрішнього виробництва, збільшення митних надходжень, захисту навколишнього середовища. Вони необхідні для досягнення різних митних цілей та реалізації економічної політики.

Ввізні митні збори є одним із видів митних платежів і виконують декілька функцій у митній системі держави. Однією з основних функцій ввізних митних зборів є фінансування митних органів та їхньої інфраструктури. Ці збори

допомагають покрити витрати, пов'язані з митним оформленням та контролем товарів, що ввозяться. Ввізні митні збори використовуються для контролю обсягів імпорту та захисту внутрішнього ринку від домінуючої конкуренції імпортних товарів.

Високі митні ставки – це високі відсоткові ставки, які діють при митному оформленні товарів і призначені для збору високого податку на ввезені або вивезені товари. Високі митні ставки можуть бути встановлені державою з різних причин і вони можуть застосовуватися до певних товарів, груп товарів або до товарів певного походження [22, с. 117].

Низькі митні ставки та нульові митні ставки - це митні ставки, які діють при митному оформленні товарів і призначені для зменшення податкового навантаження на ввезені або вивезені товари. Вони також можуть бути встановлені державою для різних цілей та різних категорій товарів [64, с. 118].

Підприємства та імпортери можуть бути більш схильні дотримуватися правил, щоб уникнути високих зборів та інших санкцій. Деякі ввізні митні збори встановлені для зменшення негативних впливів імпорту, таких як демпінг, який може завдати шкоди внутрішньому ринку та місцевим виробникам.

Пропонується розглянути процедури, що проводяться у ході адміністрування митних платежів (табл.1.2).

Таблиця 1.2 – Основні процедури при адмініструванні митних платежів

Процедури	Характеристика
Митне оформлення	Оплата за процедури митного оформлення включає вивіз, імпорт, декларування та огляд товарів на митниці
Контроль і нагляд	Витрати на митний контроль та нагляд за товарними потоками, що перетинають митний кордон
Послуги та консультації	Надання різноманітних послуг та консультацій щодо митного оформлення та зовнішньоторговельної діяльності
Митні ліцензії і дозволи	Пов'язані з видачею ліцензій та дозволів на здійснення зовнішньоторговельних операцій та контроль над ними
Фінансування інфраструктури	Фінансування розвитку митних інфраструктурних об'єктів та покращення митниць, інформаційних систем тощо
Фінансування освіти і перепідготовки	Фінансування програми навчання та підготовки митників і фахівців для ефективного функціонування митниць
Дотримання митних правил	Забезпечення дотримання митних правил і законів, боротьба з нелегальними практиками та контрабандою

Джерело: сформовано автором на основі [83]

Спеціальні митні платежі є особливим видом митних платежів, які встановлюються державою для підтримки конкретних галузей, заходів або програм, заохочують експорт, надаючи пільги чи знижені ставки для товарів, що призначені для міжнародного ринку. Це сприяє розвитку зовнішньоекономічних відносин та збільшенню обсягів експорту. Спеціальні митні платежі використовуються для створення бар'єрів для імпорту, особливо, якщо імпорт конкурує з вітчизняною продукцією. Держава встановлює спеціальні митні платежі для підтримки стратегічних галузей, які важливі для національної економіки та безпеки, такі як оборона, енергетика та інновації. Спеціальні митні платежі є джерелом додаткових доходів для держави.

Держава може використовувати спеціальні митні платежі для коригування зовнішньоторговельного балансу, зменшуючи або збільшуючи обсяги імпорту та експорту відповідно до потреб економіки. Деякі спеціальні митні платежі призначаються для фінансування соціальних програм і ініціатив, таких як охорона здоров'я, освіта чи боротьба зі зміною клімату.

Таким чином, митно-тарифне регулювання ЗЕД відноситься до економічних методів державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності, являє собою сукупність інструментів, за допомогою яких держава регулює переміщення товарів через митний кордон, основою яких є мито.

Мито виступає основним інструментом регулювання ЗЕД країни і застосовується для встановлення оптимального співвідношення середньосвітових та національних витрат виробництва на внутрішньому ринку країни-імпортера. Таким чином, держава контролює ввезення в країну товарів за нижчою ціною, ніж ціна, аналогічна товару на внутрішньому ринку, і підвищує конкурентоспроможність вітчизняних товарів шляхом збільшення вартості імпортової продукції [63].

Економічна роль мита полягає в тому, що воно створює вартісний бар'єр, підвищуючи ціну товару, що ввозиться, і одночасно держава, застосовуючи мито, може стимулювати розвиток певних галузей, створюючи для них сприятливі умови.

Разом з тим, введення мит супроводжується підвищенням цін на товари, що ввозяться і реалізуються на внутрішньому ринку, це обумовлює зниження доходів

населення, і одночасно, супроводжується зростанням додаткових доходів вітчизняних виробників і доходів держави, одержуваних від оподаткування імпорту.

Митні ввізні квоти являються інструментом управління митними платежами, а саме встановлюють максимальну кількість та/чи вартість товарів, які можуть бути ввезені в країну протягом певного періоду. Це обмеження вводять для того, щоб захистити внутрішніх виробників від надмірного імпорту та конкуренції з-за кордону, що дає можливість вітчизняним підприємствам конкурувати на внутрішньому ринку без надмірної конкуренції від імпортованих товарів. Митні ввізні квоти використовують для збалансування зовнішньоторговельного балансу країни, що дозволяє контролювати обсяги імпорту та експорту так, щоб уникнути надмірного дефіциту торгового балансу та зберегти стійкість економіки. Введення митних ввізних квот впливає на цінову стабільність на внутрішньому ринку, особливо в ситуаціях, коли надмірний імпорт може призвести до зменшення цін на вітчизняні товари. Держава встановлює митні ввізні квоти для підтримки конкретних галузей, таких як сільське господарство чи виробництво важливих сировинних матеріалів. Митні ввізні квоти стимулюють імпортерів до додержання митних правил та обов'язків, оскільки порушення митних норм призводить до втрати можливості імпорту. Введення митних ввізних квот часто є інструментом для боротьби з недобросовісною конкуренцією та демпінговими практиками імпортерів.

Важливу роль при управлінні митними платежами відіграє процес митно-тарифного регулювання, що включає в себе елементи у тій чи іншій мірі пов'язані з митними зборами, якими обкладаються товари, що ввозяться (вивозяться) на митну територію (рис. 1.1).

Перераховані на рис. 1.1 митні регулятори, використовуються державою для впливу на зовнішньоекономічну діяльність країни шляхом розробки системи регулювання переміщення товарів через митний кордон, а також для захисту економічних інтересів.

Стягнення мита, застосування митних процедур і правил – це основа митно-тарифного регулювання, так як особливості побудови митного тарифу, обґрунтування і застосування митних зборів реалізують його основні завдання.

Рисунок 1.1 – Елементи митно-тарифного регулювання

Джерело: розроблено автором на основі [48]

Митні тарифи базуються на товарних класифікаторах, що містять перелік товарів, що розподіляються за відповідною схемою. У даний час найпоширенішим класифікатором товарів, що циркулюють у міжнародній торгівлі, є Гармонізована система опису та кодування товарів. Поруч з ним знаходиться Брюссельська митна номенклатура та Стандартна міжнародна торгова класифікація ООН.

Відповідно до Закону України «Про митний тариф України» тарифна поступка розуміється як «надана на основі взаємності або в односторонньому порядку при здійсненні торгової політики України вигода у вигляді звільнення від сплати мита або зменшення ставки мита» [8].

Відповідно до Митного кодексу України: «країною походження товарів є країна, в якій товари повністю виготовлені або пройшли достатню обробку (переробку) відповідно до критеріїв, встановлених митним законодавством. У цьому випадку під країною походження товарів можна розуміти групу країн, або митний союз країн або регіонів, або частину країни, якщо існує потреба розділити їх з метою визначення країни походження товару» [2].

При цьому особливі види мита застосовуються:

- як спосіб реалізації інших інструментів торгової політики, які не пов'язані із застосуванням митних тарифів;
- незалежно від розглянутих вище видів мит, тобто встановлюються додатково, понад ставок митних зборів, наведених в митних тарифах;

- можуть у кілька разів перевищувати рівень максимальних ставок.

Доповнюючи табл. 1.2, слід зазначити, що спеціальне мито – мито, що застосовується при введенні спеціального захисного заходу та справляється митними органами незалежно від стягнення ввізного мита.

Антидемпінгове мито – мито, що застосовується при введенні антидемпінгового заходу та справляється митними органами незалежно від ввізного мита.

Сезонне мито – це вид мита, яке може бути встановлено державою на певний період часу або для певних товарів, які є сезонними або користуються попитом. Сезонне мито зазвичай відзначається тим, що воно встановлюється тимчасово і обмежено певними умовами, пов'язаними з сезонністю попиту або виробництва товарів.

Компенсаційний захід – це захід для нейтралізації впливу конкретної субсидії іноземної держави (союзу іноземних держав) на певний сектор вітчизняної економіки; він застосовується за рішенням Уряду України шляхом запровадження компенсаційного мита, включаючи попереднє компенсаційне мито або затвердження зобов'язань, взятих уповноваженим органом, що субсидує іноземну державу (союз іноземних держав) або експортера [58]

Основним елементом митно-тарифного регулювання при управлінні митними платежами виступає митна вартість, яка визначається з метою обчислення суми митних платежів, при цьому вона приймається в якості бази для обчислення митних зборів.

Правильний розрахунок митної вартості виступає в якості основної мети митниці-тарифного регулювання. Митна вартість є основою, як для нарахування мита, так і інших видів митних платежів – податку на додану вартість, акцизів, інших зборів за здійснення митних операцій.

Порядок визначення та контролю митної вартості – це один з найважливіших чинників ефективного наповнення бюджету, оскільки, по суті, митна вартість є податковою базою для нарахування митних платежів.

Отже, адміністрування митних платежів – це комплексний процес, спрямований на забезпечення ефективного функціонування митної системи країни, збір митних платежів та контроль за переміщенням товарів через кордон, встановлення митних тарифів, дотримання правил та здійснення процедур, моніторинг та аналіз операцій у процесі проведення митної політики та реформ у контексті переходу на євростандарти.

Як вже зазначалося, даний процес забезпечує наповнення бюджету фінансовими ресурсами. Ефективне управління митними платежами сприяє створенню умов для легальної та справедливої міжнародної торгівлі, а також допомагає у боротьбі з контрабандою та незаконним обігом товарів.

1.2. Нормативно-правове забезпечення об'єкта дослідження

Нормативно-правове забезпечення адміністрування та контролю за митними платежами визначається Законами, Постановами та іншими правовими актами, які регулюють митні відносини в Україні, а також міжнародними Конвенціями, підписаними Урядами країн.

Митна політика ґрунтується на засадах Конституції України. Так, у Ст. 2 Конституції України зазначено, «що суверенітет України поширюється на всю її територію, яка, у межах існуючого кордону, є цілісною і недоторканною» [1]. Ст. 18 Конституції України визначає, «що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права» [1]. Відповідно до вимог Ст. 9 Конституції України «чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Вищенаведені та інші конституційні положення визначають зміст та спрямованість державної митної політики України, ефективна реалізація якої

є невід'ємною умовою сталого економічного, політичного та соціального розвитку нашої держави, у тому числі це стосується й адміністрування митних платежів [1].

До основних нормативних актів, що розкривають мету справляння митних платежів можна віднести Митний кодекс України, Закони України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [7], «Про Митний тариф України» [8], міжнародні договори України тощо.

Основним нормативно-правовим актом, який регулює митні відносини у нашій державі є Митний кодекс України. Цей документ містить основні правила і положення, що стосуються ввезення, вивезення та переміщення товарів через кордони країни. Митний кодекс України визначає митні ставки, процес розмитнення, права та обов'язки учасників зовнішньоекономічної діяльності, а також механізми здійснення контролю за обігом товарів.

Цей кодекс є основним інструментом для забезпечення дотримання митних правил та процедур в Україні, а також для стягнення митних платежів та контролю за митними операціями. Він визначає правову основу для співробітництва України з іншими країнами у сфері міжнародної торгівлі та митної діяльності.

Митний кодекс України підлягає періодичним оновленням та вдосконаленням відповідно до змін у міжнародних та вітчизняних економічних умовах, щоб відповідати потребам сучасної зовнішньоекономічної діяльності та сприяти розвитку економіки України.

Так, відповідно до Ст. 4. п. 27 Митного кодексу України «митні платежі: а) мито; б) акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції); в) податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції)» [2].

Відповідно до Ст. 4. п. 28 Митного кодексу України «митні правила - встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним органам для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під

митним контролем, або контроль за якими покладено на митні органи МКУ та іншими Законами України» [2].

Відповідно до Ст. 4. п. 29 Митного кодексу України «митні формальності - сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митними органами, а також автоматизованою системою митного оформлення з метою дотримання вимог законодавства України з питань митної справи» [2].

Також про митні платежі йдеться у Ст. 75. п. 3. пп. 2 Митного кодексу України «для поміщення товарів у митний режим імпорту особа, на яку покладається дотримання вимог митного режиму, повинна: 2) сплатити митні платежі, якими відповідно до законів України обкладаються товари під час ввезення на митну територію України в режимі імпорту» [2].

Ця стаття Митного кодексу України вказує на обов'язок особи, яка бажає ввести товари на митну територію України в режимі імпорту, сплатити митні платежі згідно із встановленими законами. Це стандартна процедура, яка діє у багатьох країнах і спрямована на забезпечення фінансових ресурсів для Державного бюджету та регулювання торговельних операцій.

У Ст. 76 п. 8 Митного кодексу України зазначено, що «у разі встановлення митним органом під час моніторингу відповідності порушення використання товарів за кінцевим (цільовим) призначенням підприємство, якому надано авторизацію на застосування процедури кінцевого використання, зобов'язано сплатити митні платежі у порядку та строки, визначені цим Кодексом» [2].

Ця норма закону визначає правила і обов'язки, які стосуються підприємств, які користуються процедурою кінцевого споживання для ввезених товарів. Вона надає митному органу право контролювати та моніторити використання товарів, які були ввезені під цю процедуру, та вимагати сплати митних платежів у разі їх порушень. Даний підхід спрямований на забезпечення виконання умов авторизації та дотримання митних правил стосовно використання товарів підприємствами. Виконання таких норм важливе для забезпечення справедливого та ефективного функціонування митної системи та захисту інтересів країни.

У Ст. 106. п. 7 Митного кодексу України вказано, що «у разі випуску товарів, поміщених у митний режим тимчасового ввезення з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами, у вільний обіг на митній території України або передачі таких товарів у користування іншій особі митні платежі сплачуються в обсязі, передбаченому законом для ввезення цих товарів на митну територію України у митному режимі імпорту, за відрахуванням суми, вже сплаченої на підставі умовного часткового звільнення цих товарів від оподаткування митними платежами. При цьому за період, коли застосовувалося таке звільнення, підлягають сплаті проценти з сум податкових зобов'язань, що підлягали б сплаті у разі, якщо б щодо таких сум надавалося розстрочення податкових зобов'язань відповідно до розділу II Податкового кодексу України» [2].

На думку автора, ця норма спрямована на забезпечення справедливого та ефективного використання митних режимів, а також на запобігання недобросовісному використанню відстрочень у сплаті митних платежів. Вона регламентує, що товари, які були тимчасово ввезені з умовним звільненням від митних платежів, не виходять з-під контролю та не завдають збитків бюджету. Такий підхід сприяє справедливості та дотриманню митних правил.

Ст. 236, п. 9 Митного кодексу України вказує, що «митні платежі сплачуються за додатковим реєстром з урахуванням курсу валют, чинного на дату подання до митного органу тимчасового реєстру, що йому передував. Дозволяється подання оператором поштового зв'язку, експрес-перевізником додаткових реєстрів та сплата митних платежів за товари, які є об'єктами оподаткування, без подання тимчасових реєстрів. У такому разі митні платежі нараховуються за курсом валют, чинним на дату подання митному органу такого додаткового реєстру для оформлення» [2].

На думку автора, ця норма спрямована на спрощення процедур сплати митних платежів для операторів поштового зв'язку та експрес-перевізників, що імпортують товари. Вона дозволяє їм подавати додаткові реєстри та сплачувати митні платежі за товари без необхідності подавати тимчасові реєстри, зменшуючи адміністративні навантаження. Зважаючи на постійні зміни курсів валют, такий підхід дозволяє більш точно визначати суми митних платежів на момент оформлення товарів.

Закон України «Про Митний тариф України» [8] визначає митні ставки, що застосовуються до різних видів товарів, які ввозяться та вивозяться через кордони України. Митний тариф регулює величину мит та інших обов'язкових платежів, які пов'язані з зовнішньою торгівлею.

Відповідно до Закону України «Про Митний тариф України» «митом - це обов'язковий платіж до бюджету, що справляється митними органами у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон Митного союзу та в інших випадках, визначених відповідно до міжнародних договорів держав-членів МС та (або) законодавства України» [8].

Цей Закон важливий для бізнесу та митних органів, оскільки він визначає економічні умови для зовнішньоекономічної діяльності та збору митних платежів. Встановлення митного тарифу є необхідною складовою митної політики країни та враховується у процесі обчислення митних внесків при розмитненні товарів. Зміни в митному тарифі впливають на вартість і конкурентоспроможність товарів на міжнародному ринку та необхідні для регулювання зовнішньоекономічних відносин України [8].

Закон України «Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту» [12] визначає відповідну процедуру та умови її здійснення.

Ця Конвенція є міжнародним документом, призначеним для спрощення та поліпшення процедур та умов спільного транзиту товарів через територію різних країн. Вона регулює правила та обов'язки щодо транспортування товарів через кордони та користування транзитними пропусками. Прийняття даного Закону свідчить про бажання України співпрацювати з іншими країнами та дотримуватися міжнародних стандартів і норм у сфері зовнішньої торгівлі та митної діяльності. Такі документи сприяють покращенню міжнародних торгових відносин та спрощенню митних процедур для учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту регулює багато різних аспектів адміністрування митних платежів у контексті транзиту товарів через митну територію країни, встановлює стандарти та процедури для спільного транзиту товарів та враховує такі аспекти управління митними платежами:

1. Зменшення адміністративних обмежень: Конвенція спрощує процедури транзиту та митного оформлення товарів, зменшуючи бюрократичні обмеження.

2. Електронна декларація: Конвенція сприяє впровадженню електронних систем декларування та обробки митної інформації, що спрощує та прискорює процеси адміністрування митних платежів.

3. Гарантії сплати: у рамках Конвенції передбачаються гарантії сплати митних платежів, що забезпечують відповідальність осіб, що здійснюють транзит товарів.

4. Митні збори та відшкодування: Конвенція регулює порядок збору та відшкодування митних платежів при переміщенні товарів через митну територію країни.

5. Прозорість та співпраця: Конвенція вимагає встановлення прозорих та ефективних механізмів співпраці між митними органами різних країн для адміністрування та контролю за митними платежами.

Закон України «Про приєднання України до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами» [13] визначає відповідну процедуру та умови її здійснення.

Ця Конвенція є міжнародним документом, призначеним для спрощення та уніфікації процедур і формальностей, пов'язаних з міжнародною торгівлею товарами. Вона спрямована на зменшення адміністративних бар'єрів та бюрократичних обтяжень для бізнесу, що здійснює зовнішньоекономічну діяльність. Прийняття цього Закону свідчить про бажання України співпрацювати з іншими країнами та дотримуватися міжнародних стандартів і норм у сфері зовнішньої торгівлі. Ця Конвенція сприяє спрощенню міжнародних торгових операцій, підвищенню конкурентоспроможності товарів та стимулює економічний розвиток країни шляхом полегшення торгових операцій.

Приєднання України до двох вищезазначених Конвенцій міжнародних конвенцій сприяє спрощенню митних процедур, зменшенню торговельних бар'єрів та підвищенню ефективності адміністрування митних платежів. Всі ці аспекти сприяють покращенню торгівлі та розвитку міжнародних торговельних відносин між країнами.

Постанова Кабінету Міністрів України № 1091 «Про затвердження переліку окремих товарів, ввезення яких на митну територію України та/або переміщення територією України транзитом здійснюється без надання митним органам забезпечення сплати митних платежів» [14] містить перелік товарів, які можуть бути ввезені на митну територію України або переміщені територією України в режимі транзиту без надання митним органам забезпечення сплати митних платежів.

Зазначена Постанова регулює, які конкретні товари можуть бути об'єктом спрощених митних процедур, де митні платежі (наприклад, ввізні мита, акцизи, ПДВ) не вимагаються під час ввезення чи переміщення цих товарів. Такі товари можуть бути винятковими з певних митних обов'язків через спеціальний регуляторний акт, як ця постанова. Дана Постанова спрощує митний процес для конкретних товарів і може стимулювати обіг цих товарів через митницю та зовнішньоекономічні операції.

Постанова Кабінету Міністрів України №971, що стосується затвердження «Порядку взаємодії між декларантами, їх представниками, іншими зацікавленими особами, митними органами та іншими державними органами, установами та організаціями щодо переміщення товарів та транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України» [18] визначає порядок та механізми співробітництва і взаємодії між різними учасниками, які беруть участь у процесі переміщення товарів через кордон з використанням інструменту, що називається «єдиним вікном». «Єдине вікно» - це інформаційна система, яка об'єднує різні органи та структури для спрощення процедур митного контролю та інших дозвільних чи контрольних функцій. Даний Порядок спрямований на полегшення та координацію процесів, пов'язаних з митною діяльністю та переміщенням товарів через кордон, з метою зменшення адміністративних обтяжень для бізнесу та підвищення ефективності контролю за рухом товарів.

Хоча Постанова не надає докладних відомостей щодо адміністрування митних платежів, вона встановлює загальний порядок взаємодії між всіма сторонами, які беруть участь у процесі митного оформлення та контролю на митницях. Це включає декларантів, представників, митні органи та інші державні органи, установи та організації.

Наказ Міністерства фінансів України «Про деякі питання забезпечення сплати митних платежів» затвердив порядок та основні складові процесу адміністрування митних платежів [16]. Так, даним нормативним актом регулюються методика розрахунку суми забезпечення сплати митних платежів для товарів, щодо яких наявні та відсутні точні відомості, наведено інформаційну взаємодію митних органів з гарантом або підприємством тощо.

З метою сприяння міжнародній торгівлі, країни укладають міжнародні договори про вільну торгівлю, які надають пільгові ставки для окремих товарів. Ці договори також можуть включати тарифні квоти для обмеження кількості імпортованих товарів. На прикладі Угоди про поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі між Європейським Союзом і Україною використовуються комбіновані методи преференційного тарифного регулювання, включаючи пільгові ставки та тарифні квоти.

Необхідністю в умовах преференційних режимів є документальне підтвердження походження товарів, щоб отримати право на використання спеціальних преференційних тарифів. Ці преференційні ставки надаються товарам, які вироблені на території країн, що уклали міжнародні договори про вільну торгівлю або дозволяються обмежені відхилення від цього правила. Це допомагає захищати внутрішні ринки від незаконного ввезення товарів з інших країн.

Сторони таких міжнародних договорів самі визначають механізми підтвердження походження продукції. Наприклад, в рамках Угоди про поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом, сторони згодом узгодили використовувати сертифікати походження EUR для підтвердження походження товарів. Отримання такого сертифіката від митниці на товари дозволяє користуватися преференційними ставками при митному оформленні імпорту. Порядок видання таких сертифікатів регулюється відповідною угодою та внутрішніми правилами Міністерства фінансів України.

Важливо відзначити, що адміністрування митних платежів відіграє ключову роль у механізмі преференційного тарифного регулювання, так як впливає на регламентування міжнародних договорів про вільну торгівлю, зокрема мова йде про

Угоду про поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі між Європейським Союзом і Україною. Адміністрування митних платежів у контексті регулювання преференційних тарифів важливе для забезпечення чесності та ефективності міжнародної торгівлі товарами та захисту внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції.

Крім преференційних режимів, існує міжнародна практика укладання Угод про безмитний режим. Безмитний режим – це спеціальний правовий статус, який дозволяє товари пересуватися між країнами без сплати митних зборів та обмежень. Прикладами таких митних союзів є Митний союз країн Європейського Союзу, Митний союз країн Євразійського економічного союзу і Південноафриканський митний союз.

Митні союзи та прийняті ними Угоди про безмитний режим впливають на адміністрування митних платежів та митне оформлення товарів у міжнародній торгівлі. Вони пов'язані з адмініструванням митних платежів наступним чином:

1. Митні збори та мита: в Угодах про безмитний режим, укладених митними союзами, учасникам може бути надана можливість імпортувати товари без сплати митних зборів та мит. Це впливає на обсяги митних платежів, які зазвичай стягуються при ввезенні товарів.

2. Митне оформлення: у безмитних режимах та у митних союзах можуть бути спрощені процедури митного оформлення для товарів, що пересуваються між країнами-учасницями. Це допомагає спростити та прискорити митне оформлення товарів, зменшуючи адміністративні бар'єри.

3. Митні правила та відповідальність: у митних союзах та Угодах про безмитний режим встановлюються правила щодо митного оформлення та відповідальності за порушення цих правил. Це може включати в себе вимоги щодо декларування товарів, зберігання документації та відповідність митним стандартам.

4. Моніторинг та контроль: митні органи мають завдання моніторити та контролювати рух товарів у рамках митних союзів та безмитних режимів, щоб запобігти недобросовісній торгівлі та порушенням правил.

5. Адміністративна співпраця: країни-учасниці митних союзів та Угод про безмитний режим можуть встановлювати механізми адміністративної співпраці для вирішення спорів та координації митних операцій.

Таким чином, нормативно-правове забезпечення адміністрування митних платежів відіграє важливу роль у регулюванні та контролі міжнародної торгівлі товарами. Відповідні акти встановлюють правила, тарифи та процедури для митного оформлення товарів, а також визначають відповідальність за порушення законодавства. Це допомагає забезпечити справедливість та чесність у торгівлі, сприяючи ефективному функціонуванню міжнародних відносин і, забезпечуючи дотримання стандартів та Угод, які регулюють митну сферу, створює правову основу для управління митними платежами, що важливо для розвитку міжнародної торгівлі та забезпечення інтересів країн-учасниць у цьому процесі.

1.3. Критична оцінка наукових публікацій з проблематики митного адміністрування

Критична оцінка наукових публікацій з проблематики митного адміністрування важлива для забезпечення якості та достовірності досліджень і для використання найкращих практик у розв'язанні проблем у цій сфері.

Теоретичні та практичні аспекти процесу адміністрування митних платежів розглядали у своїх працях вітчизняні науковці, серед яких слід виділити таких вчених-економістів, як: В. Базовський, Т. Бороденко, І. Германович, І. Гуцул, О. Дубовик, І. Ємченко, І. Кельман, Ю. Кулик, І. Мартинюк, Л. Яременко та інших. Незважаючи на значну кількість публікацій з цієї проблематики, важливі питання щодо управління митними платежами залишаються недостатньо дослідженими.

На думку Л. Яременко, що зазначено у його роботі «Міжнародні митні регулятори», «в міжнародно-правовій доктрині зустрічається не зовсім вірна думка щодо розуміння методів державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності:

тарифного (економічного) і нетарифного (адміністративного). Слід зазначити, що при всій близькості понять економічних і тарифних заходів, вони не є повністю ідентичними. Так, до числа економічних заходів регулювання зовнішньоторговельної діяльності, крім митно-тарифних інструментів, слід віднести і інші види обов'язкових платежів (компенсаційні й антидемпінгові мита), а також економічні інструменти стимулювання експорту (різні субсидії, надання податкових та інших пільг експортерам, страхування і кредитування експорту)» [83].

На думку автора КМР, митно-тарифне регулювання можна визначити як систему вартісних інструментів і економіко-правових заходів з регулювання витрат на ввезену і вивезену продукцію з урахуванням витрат і цін вітчизняних виробників, ефективності споживання вітчизняної та імпортової продукції і задоволення суспільної потреби у тих чи інших товарах. Механізм митно-тарифного регулювання має значний вплив на зовнішньоекономічну діяльність держави за допомогою формування важелів, що керують обміном товарами між країнами, який відображає рівень створюваних при цьому витрат, і як наслідок формування ціни як на вітчизняні, так і на іноземні товари, які реалізуються на внутрішньому ринку країни.

І. Мартинюк та О. Дубовик у статті «Адміністрування митних платежів в Україні за групами товарів згідно з УКТ ЗЕД» зазначають, що «митний платіж – це плата, яка обов'язково стягується при ввезенні або вивезенні товарів через кордон країни або при перетині митної межі. Цей вид платежу встановлюється митними службами або урядом країни та може бути залежним від різних факторів, таких як вид товарів, їх кількість, вартість, країна походження тощо» [59].

На думку автора КМР, митний платіж – це обов'язковий платіж, який справедливий при ввезенні або вивезенні товарів через кордон країни або при їхньому перетині митної межі. Цей вид платежу встановлюється митними службами або Урядом країни і може бути залежним від різних факторів, таких як вид товарів, їхній обсяг, вартість, країна походження тощо. Митні платежі виконують декілька важливих функцій. По-перше, вони сприяють збору необхідних фінансових ресурсів для Державного бюджету, що може бути використано для фінансування різних соціальних та інфраструктурних проєктів. По-друге, митні платежі є інструментом

контролю за зовнішньою торгівлею та регулюванням економічних відносин з іншими країнами. Вони можуть використовуватися для захисту внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції чи забезпечення виконання міжнародних угод. Загалом, митні платежі є інструментом фінансування та регулювання зовнішньоекономічних відносин і вони визначаються національними митними правилами та міжнародними угодами, що регулюють зовнішню торгівлю.

І. Германович у роботі «Теоретичні засади адміністрування митних платежів. Актуальні питання фінансової теорії та практики» зазначає, що «мито – це обов'язкова плата, яку фізичні та юридичні особи сплачують державі при перетині митної межі країни. Вона встановлюється митними органами або Урядом країни і зазвичай обчислюється як відсоток вартості імпортованих або експортованих товарів. Мито має на меті регулювати зовнішньоторговельний обмін і може використовуватися для різних цілей, включаючи захист внутрішнього ринку, збільшення доходів державного бюджету, та регулювання ввезення або вивезення певних товарів» [34].

Автор КМР вважає, що досліджуваний вид платежу може мати різні функції, такі як захист вітчизняного виробництва, фінансування різних сфер господарства, контроль за обсягами зовнішньої торгівлі та підтримка митної інфраструктури. Митні платежі встановлюються митними органами чи Урядом країни і можуть варіюватися в залежності від різних факторів, таких як вид товарів, їх походження та обсяг.

І. Гуцул та В. Базовський у статті «Напрями удосконалення адміністрування митних платежів зовнішньоекономічної діяльності в Україні» вважають, що «митні процедури – це набір правил, процедур і формальностей, які діють при ввезенні та вивезенні товарів через митницю або митну територію країни. Їх мета полягає в контролі і регулюванні обміну товарами між країнами та забезпеченні виконання митних правил та вимог» [39].

На думку автора КМР, митні процедури, як невід'ємна складова митного адміністрування представляють собою набір правил і формальностей, які регулюють переміщення товарів через митницю. Основною метою цих процедур є контроль за обміном товарами між країнами та забезпечення дотримання відповідних митних вимог.

Митні процедури мають такі етапи, як декларування товарів, перевірка їхньої легальності, обчислення митних зборів, проведення інспекцій та контролю за документами. Вони можуть бути складними та вимагати точного виконання, оскільки помилки, допущені при проведенні митних процедур можуть призвести до порушень митного законодавства та негативно вплинути на зовнішньоторговельну діяльність.

Т. Бороденко у статті «Сучасний стан адміністрування митних платежів в Україні» наголошує на тому, що «акцизи – це додаткові податки, які стягуються з певних видів товарів, таких як алкоголь, тютюнові вироби, пальне та інші товари, які можуть мати негативний вплив на суспільство або здоров'я людей. Ці податки часто виражені у відсотках від вартості товарів і можуть бути використані для різних цілей, включаючи збільшення доходів Державного бюджету та регулювання споживання цих товарів. Акцизи є одним із інструментів фіскальної політики для контролю над певними видами товарів та збору додаткових коштів для держави» [27]. Автор КМР погоджується з позицією авторки даної публікації.

Проаналізувавши думки науковців, слід додати, що акцизи можуть бути обчислені у відсотках від вартості товарів або на основі їхньої кількості, а сума відповідних податків може суттєво залежати від виду товару та місця його продажу. Отже, основна мета акцизів – це регулювання споживання цих товарів і збільшення обсягів доходів Державного бюджету.

Узагальнюючи аналіз критичних публікацій вітчизняних науковців, слід зазначити, що процес адміністрування митних платежів є важливою складовою реалізації економічної політики кожної країни.

Мито, акцизи і ПДВ – це обов'язкові платежі, що використовується для збору фінансових ресурсів для наповнення Державного бюджету, регулювання зовнішньоторговельних відносин і захисту внутрішнього ринку.

Всі види митних податків встановлюються митними органами або Урядом країни. Автор КМР вважає, що важливо ефективно використовувати доходи від цих податків на фінансування функцій держави, у тому числі забезпечення соціального захисту населення, дотримуючись балансу у ході реалізації різних цілей та, сприяючи сталому розвитку України.

РОЗДІЛ 2.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ

2.1. Методика та інструментарій аналізу адміністрування митних платежів

Сучасні дослідження та практика свідчать, що ефективність сплати митних платежів залежить від якості їх адміністрування. Загальні принципи адміністрування митних платежів, встановлені в діючому законодавстві України, в основному відповідають тим, що застосовуються у багатьох країнах і накопичені протягом століть. У практичній діяльності контролюючих органів накопичено значний досвід у сфері адміністрування податків. Одночасно, важливою частиною адміністрування митних платежів є митна експертиза, оцінка митної вартості та контроль за декларуванням товарів для забезпечення повноти та своєчасності сплати митних податків до бюджету.

Хомутенко В.П. та Запорожець О.Ф. вважають, що останні роки світова практика митного адміністрування змінила акценти зовнішньоторговельного регулювання на застосування принципів роботи в напрямку використання новітніх технологій для попереднього електронного обміну інформацією. Це включає дистанційне проведення митного оформлення товарів без фізичної присутності посадових осіб, послідовне управління ризиками для оптимального використання ресурсного потенціалу адміністраторів та керування процесом сплати митних платежів на ділянках з найвищим ризиком невідповідності законодавству. Це сприяє прискоренню товарообігу для більшості товарів через митний кордон держави [82, с. 165].

Особлива увага приділяється ділянкам з найвищим ризикам порушення законодавства, де впровадження сучасних методів дозволяє значно прискорити процес товарообігу через митний кордон держави. Такі інноваційні підходи сприяють

не лише підвищенню ефективності, але й забезпеченню відповідності міжнародним стандартам та покращенню загального управління митними платежами.

Мироненко І.С. розглядає адміністрування податків, зборів та інших платежів як виконавчу діяльність спеціально уповноважених органів державної влади, яка спрямована на управління процесом наповнення бюджетів різних рівнів. Ця діяльність включає контроль за правильністю, повнотою та своєчасністю нарахування податків, зборів та інших платежів, а також за виконанням обов'язку щодо сплати цих обов'язкових внесків. Мироненко І.С. акцентує увагу на важливості ефективного контролю за виникненням та врегулюванням податкового боргу в контексті фінансової діяльності [60, с. 29].

Провідним аспектом є акцент на ефективному контролі за виникненням та обслуговуванням податкового боргу в контексті фінансової діяльності. Це означає, що управління фінансами містить не лише збір податків, але й систематичний моніторинг та врегулювання будь-яких заборгованостей перед бюджетом.

Такий підхід підкреслює важливість не тільки збирання податків, але і системної роботи з уникнення заборгованостей, що сприяє стабільності фінансової системи та ефективному функціонуванню Державного бюджету України [60, с. 29].

Думка Ковалю О.О., яка варта уваги, полягає в тому, що обсяг податкових надходжень залежить не лише від видів податків, зборів та інших обов'язкових внесків, передбачених чинним податковим законодавством, і їхніх ставок, але в більшій мірі від ефективності механізму їхньої справляння та інших процедурних аспектів [51, с. 159].

Це означає, що успішність збору податків залежить від того, наскільки ефективно впроваджені та функціонують механізми збору. Автор підкреслює важливість оптимізації даного процесу, що включає в себе не лише встановлення відповідних ставок, але й вдосконалення процедур і контролю за їхнім дотриманням. Врахування ефективності механізмів стає ключовим фактором для досягнення оптимальних податкових надходжень до бюджету.

Методика аналізу адміністрування митних платежів включає в себе комплекс дій з метою оцінки ефективності процесу справляння митних обов'язкових внесків. Основні етапи такої методики:

1. Збір та порівняння інформації.

Збір всієї інформації про митні платежі, їх обсяг та структуру – це процес, який зумовлює пошук статистичних даних, пов'язаний із сплатою митних обов'язкових внесків [83, с. 75]. Даний процес передбачає акумулювання інформації про те, хто, коли і за якими правилами здійснює сплату митних обов'язкових внесків.

Такий детальний збір інформації створює підґрунтя для подальшого аналізу та допомагає визначити ефективність системи адміністрування митних платежів, а також виявити можливості для оптимізації та покращення цього процесу.

2. Аналіз платіжної дисципліни.

Оцінка своєчасності та регулярності сплати митних платежів – це аналіз того, наскільки точно та часто суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності виконує свої зобов'язання щодо сплати необхідних митних внесків. При цьому суттєва увага приділяється двом аспектам [24]:

- своєчасність сплати: порівняння запланованої та реальної дати сплати для виявлення можливих затримок;

- регулярність платежів: аналіз того, наскільки системно суб'єкт виконує митні обов'язки, виявлення будь-яких нерегулярностей або змін у режимі платежів.

Необхідно також враховувати історію попередніх платежів аби розглянути тенденції та зміни у своєчасності і регулярності платежів. У разі виявлення можливих затримок чи порушень графіку платежів проводиться детальний аналіз причин та прийомів для їхнього усунення. Це допомагає не лише оцінити дисципліну учасника зовнішньоекономічних відносин, але й вчасно реагувати на можливі проблеми у сфері митного адміністрування.

Виявлення будь-яких відхилень чи порушень в платіжній дисципліні – це аналіз системи своєчасності та регулярності сплати митних платежів з метою виявлення будь-яких незвичайних або неправильних практик. Це включає в себе перевірку чи

виконуються платежі у визначені терміни, чи не відбувається затримок та, чи спостерігається систематичність у виконанні зобов'язань.

3. Оцінка декларування та валютування.

Перевірка коректності декларування товарів та визначення їхньої митної вартості – це детальний аналіз інформації, яку надають учасники зовнішньоекономічних відносин при ввезенні або вивезенні товарів через митний кордон. Головна мета цього процесу – переконатися, що відомості в митних деклараціях є точними, повними та відповідають реальному становищу [33].

Спочатку проводиться аналіз самої декларації, перевіряється правильність введених даних та відповідність їх дійсності. Також важливо перевірити чи вірно класифіковані товари за кодами і категоріями митного тарифу?! Окрему увагу приділяють визначенню митної вартості товарів, переконуючись, що ця вона відображає всі складові, включаючи ціну товарів, витрати на транспортування та інші необхідні елементи.

Далі необхідно порівняти інформацію з декларацій із супровідною документацією товару, такою як рахунки, договори, інші документи, які підтверджують умови та вартість угоди.

Необхідність проведення митного контролю виникає для фізичної перевірки відповідності декларованого товару його реальному стану та параметрам.

Цей процес спрямований на запобігання помилкам, а також на забезпечення чесності та точності в митних документах.

На першому етапі проводиться вивчення інформації, що міститься у деклараціях, з фокусом на виявленні будь-яких непростежених чи невірно вказаних даних. Потім визначаються конкретні неточності, а також розробляється стратегія для їх виправлення.

Наступним етапом є взаємодія з тим, хто подав декларації, для уточнення деталей та отримання додаткової інформації. Після цього вносяться необхідні зміни та коригування в декларації.

Завершальним етапом є повторна перевірка документів після виправлень, щоб впевнитися в їхній точності та відповідності вимогам. Цей процес має на меті

забезпечити надійність та вірність інформації, що міститься в деклараціях, та уникнути можливих проблем у зовнішньоекономічній діяльності.

4. Митна експертиза.

Оцінка якості та достовірності митної експертизи – це процес аналізу та визначення ефективності методів та процедур, які використовуються при митному контролі товарів [61, с. 57].

На першому етапі вивчаються використовувані методи та перевіряється відповідність їх стандартам. Також проводиться оцінка кваліфікації та досвіду експертів, які здійснюють митну експертизу, для переконання у їхній компетентності.

Наступним етапом є перевірка чіткості та доступності процесу для всіх учасників, а також забезпечення прозорості у висновках експертів. Аналіз результатів митної експертизи дозволяє перевірити відповідність фактичному стану товарів, а також ефективність використання сучасних стандартів та методологій.

Наступним етапом є впровадження систем контролю якості та моніторингу, що дозволяє вчасно виявляти та виправляти можливі недоліки у процесі митної експертизи. Оцінка спрямована на забезпечення надійності та об'єктивності цього важливого етапу митного контролю для забезпечення дотримання стандартів якості та безпеки.

Перевірка відповідності товарів вимогам митного законодавства – це процес ґрунтовної перевірки, чи відповідають товари усім визначеним правилам і вимогам, що встановлені у Законах для їхнього митного оформлення та перетину кордону. Цей процес включає оцінку митних документів, перевірку відомостей у митній декларації, аналіз класифікації товарів, проведення митного контролю для фізичної перевірки товарів, а також перевірку відповідності стандартам та технічним вимогам.

5. Управління ризиками.

Визначення ризиків, пов'язаних із справлянням митних платежів – це процес аналізу та оцінки можливих проблем, які можуть виникнути при здійсненні платежів митним органам [47, с. 109]. Це вивчення юридичних аспектів, таких як відповідність митного законодавства, а також фінансові ризики – ставки мит і можливі фінансові втрати. Оцінка використання новітніх технологій і ризиків, пов'язаних із затримками

чи недорозуміннями у процесі митних операцій, також є важливою частиною цього процесу. Крім того, врахування ризиків змін валютних курсів та можливих втрат чи пошкоджень товарів допомагає забезпечити ефективне управління фінансовою складовою митного процесу. Цей аналіз спрямований на передбачення та управління можливими труднощами для забезпечення надійності та ефективності справляння митних платежів.

Після цього розробляються конкретні стратегії та заходи для зменшення чи контролю цих ризиків, оцінюються можливі втрати та вплив на процес. Також встановлюється система моніторингу та контролю для постійного слідкування за ризиками та вчасного реагування. Крім того, важливе значення має навчання персоналу та підвищення їхньої усвідомленості щодо ризиків і застосування стратегій управління для забезпечення безпеки та ефективності усього процесу митних платежів.

На думку Науменко В.П. ефективна система фінансового контролю на засадах митного пост-аудиту спрямована на досягнення кількох стратегічних завдань. До них входить контроль повноти сплати митних платежів, застосування заходів щодо стягнення заборгованостей з оплати митних платежів та податків, розкриття методів ухилення від оплати митних платежів, спрощення та прискорення митних процедур, а також виявлення порушень і злочинів у сфері митної справи [63, с. 88].

6. Ефективність процесу.

Оцінка загальної ефективності адміністрування митних платежів – це процес вивчення та аналізу всіх аспектів справляння митних обов'язків з метою визначення його ефективності та можливих шляхів для покращень [22, с. 38]. Це огляд усього процесу, оцінка точності та своєчасності сплати, аналіз використання технологій, оцінка систем контролю та управління ризиками, перевірка відповідності законодавчим вимогам, а також збір відгуків від учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Для оптимізації процесів справляння митних платежів можна розглядати кілька можливих напрямків покращень. По-перше, використання передових технологій та інформаційних систем допоможе автоматизувати та прискорити обробку

документації, уникнути затримки та знизити ймовірність помилок. Систематизація процесів, встановлення чітких процедур та ефективного контролю, також важливі для зменшення ризиків та поліпшення управління.

По-друге ефективний моніторинг та аналіз ризиків дозволяють виявляти можливі проблеми на ранніх етапах та швидко реагувати на них. Оптимізація системи управління ризиками та посилення стратегій управління ризиками є ключовими аспектами в покращенні безпеки та досягненні ефективності.

7. Документація та звітність.

Підготовка документації щодо результатів аналізу та формування висновків – це процес створення вичерпного звіту на основі проведеного аналізу справляння митних платежів [22, с. 65]. Спершу складається плановий документ, який описує всі аспекти аналізу, включаючи процеси, виявлені недоліки та потенційні шляхи вирішення проблем. Основним елементом є визначення ключових аспектів, що вимагають уваги. Документація також повинна містити конкретні рекомендації щодо поліпшень та оптимізації процесів справляння митних платежів. Документ також містить детальні плани дій, які визначають відповідальних виконавців та строки впровадження рекомендованих змін.

Для забезпечення зрозумілості та підтримки запропонованих змін важливо залучити ключових зацікавлених сторін. Усі отримані результати та рекомендації консолідуються в єдиний звіт, що стає основою для подальших кроків у впровадженні покращень та забезпечує системний підхід до управління змінами в процесі справляння митних платежів.

8. Навчання та розвиток.

Організація навчання персоналу з ефективного адміністрування митних платежів – це комплексний підхід до розвитку знань та навичок працівників у сфері митної діяльності. Цей процес містить визначення потреб у навчанні, створення спеціальних програм, проведення тренінгів та семінарів, а також використання електронних ресурсів для навчання в онлайн-форматі.

Головна мета цього підходу – забезпечити персоналу необхідні знання і навички для ефективного вирішення завдань, пов'язаних з митним адмініструванням.

Важливою частиною цього процесу є не тільки теоретичне навчання, але й використання практичних вправ та обміну досвідом між колегами.

Проценко Т.О. пропонує «розглядати адміністрування митних платежів як сукупність інструментів, що використовуються митними органами для повного та своєчасного надходження митних доходів до бюджету» [72]. Серед інструментів такого адміністрування автор виокремлює «стягнення митних платежів за установленими ставками, акцизів, митних зборів, контроль визначення митної вартості, контроль забезпечення сплати митних платежів, контроль надання пільг та преференцій у цій сфері тощо» [72].

Прокіпчук Л.І. до інструментарію аналізу адміністрування митних платежів відносить «ведення обліку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, контролінг, податкове консультування, установлення ставок митних податків і зборів, контроль трансферного ціноутворення, надання преференцій і пільг під час сплати митних платежів, визначення митної вартості товарів, митний контроль тощо» [69].

Розглянемо більш детально кожен інструмент:

1. Ведення обліку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності – цей інструмент базується на системному підході до обліку та аналізу митних операцій, що дозволяє здійснювати комплексне вивчення фінансових потоків, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю. Основною метою цього процесу є визначення ефективності витрат, пов'язаних із митними платежами, та їх вплив на фінансовий стан суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності.

2. Контролінг у контексті адміністрування митних платежів – це системний підхід до управління та контролю фінансовими процесами, які пов'язані із зовнішньоекономічною діяльністю. Цей інструмент спрямований на ефективне використання ресурсів, оптимізацію фінансових потоків і мінімізацію можливих ризиків, пов'язаних з митними операціями. Особливий акцент в контролінгу робиться на ризик-менеджменті, у тому числі на оцінюванні можливих негативних наслідків та розробці стратегій управління ними.

3. Податкове консультування у контексті адміністрування митних платежів – це визначення оптимальних податкових стратегій, аудит митних операцій, міжнародне

податкове планування та взаємодія з податковими органами для ефективного управління фіскальними аспектами міжнародного бізнесу.

4. Встановлення ставок митних податків і зборів у контексті адміністрування митних платежів є важливим інструментом у керуванні зовнішньоекономічною діяльністю. Це дозволяє регулювати обсяги міжнародної торгівлі, впливати на конкурентоспроможність товарів, генерувати доходи для Державного бюджету України і захищати внутрішнє виробництво. Зміни в ставках мит можуть визначати споживчі ціни та впливати на економічну активність.

5. Контроль трансферного ціноутворення у контексті адміністрування митних платежів – основна мета цього інструменту полягає в тому, щоб переконатися, що ціни на товари та послуги між пов'язаними компаніями відповідають реальним ринковим умовам. Контроль трансферного ціноутворення допомагає уникнути несправедливих змін у ціновій політиці, спрямованих на мінімізацію податкових витрат. Це також важливо для правильного розрахунку митних обов'язків при перевезенні товарів через кордон. Безпека від податкових ризиків та збереження конкурентоспроможності на міжнародному ринку – це додаткові плюси контролю трансферного ціноутворення. Використання цього інструменту дозволяє ефективно управляти фінансовими аспектами міжнародної торгівлі, забезпечуючи не лише відповідність податковим правилам, але й оптимізацію стратегії у глобальному економічному середовищі.

6. Надання преференцій і пільг під час сплати митних платежів – інструмент у сфері адміністрування митних платежів, спрямований на сприяння розвитку економіки та стимулювання міжнародної торгівлі. Цей механізм передбачає встановлення певних пільгових умов для компаній, у тому числі знижок на мито. Такий підхід має кілька ключових переваг. Він може сприяти експортно-імпортній активності, збільшити конкурентоспроможність національних підприємств на світовому ринку. Також це може бути спрямовано на розвиток конкретних галузей або регіонів, допомагаючи у зменшенні соціально-економічних відмінностей. Надання пільг може також бути використано для привертання іноземних інвестицій та підтримки певних соціальних або екологічних ініціатив. Взагалі, цей інструмент є

способом сприяти позитивним тенденціям у світовій економіці та забезпечити більш ефективне адміністрування митних платежів для досягнення стратегічних цілей країни.

7. Визначення митної вартості товарів – це ключовий інструмент у проведенні митного адміністрування. Цей процес визначає, як розраховується мито та інші збори при перевезенні товарів через митний кордон. Оцінка товарів включає вартість товару, витрати на транспортування, упаковку та інші пов'язані витрати. Міжнародні стандарти визначають різні методи оцінки митної вартості, такі як метод валової ваги чи ринкової вартості. До митної вартості можуть додаватися окремі витрати, пов'язані з перевезенням, і враховуються реальні угоди між продавцем і покупцем. Необхідно також уникати недостовірних оцінок та забезпечити об'єктивні дані для розрахунків мита. Такий підхід допомагає ефективно адмініструвати та контролювати митні платежі в міжнародній торгівлі, забезпечуючи справедливі та точні фінансові умови при перетині кордону.

2.2. Динаміка митних податків в Україні протягом 2018-2022 рр.

У зв'язку з трансформацією міжнародних торговельних відносин та потребою забезпечення достатнього обсягу бюджетних надходжень в Україні стає важливим питання ефективності управління митними платежами. Сплата митних внесків обов'язкова для митного оформлення ввезених товарів в Україну.

У той час як ставки ПДВ та акцизів не залежать від країни походження товарів, ставки митного тарифу можуть варіюватися в залежності від країни-виробника. Законодавчо передбачена можливість надання тарифних пільг для ставок митного тарифу в Україні.

Угода про зону вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом, що набрала чинності у 2016 році, призвела до введення пільгових умов розмитнення для товарів, які ввозяться з країн ЄС в Україну та для вітчизняних товарів, експортованих

до ЄС. Однак впровадження цієї Угоди може призвести до значного зменшення обсягів митних платежів до бюджету. Тому необхідним є підвищення ефективності управління митними платежами для забезпечення необхідного обсягу надходжень до бюджету.

Адміністрування митних платежів представляє собою ключовий аспект роботи Державної митної служби, спрямований на ефективне збирання митних зборів для державного бюджету України. Головною метою цього процесу є забезпечення своєчасного та коректного надходження коштів до бюджету. Важливість адміністрування митних платежів полягає не лише у фінансовому внеску у бюджет, а й у запобіганні митним порушенням та створенні сприятливих умов для зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Усі заходи, пов'язані з адмініструванням митних платежів, мають сприяти не лише фінансовій стійкості бюджету, але й забезпечувати контроль за дотриманням митних правил. Це важливо для створення ефективної системи, яка не лише забезпечує надходження коштів, але й допомагає у попередженні порушень.

Пропонується розглянути динаміку митних платежів у 2018-2022 рр. (рис. 2.1).

Українська митниця відіграє важливу роль у фінансуванні Державного бюджету. Протягом розглянутого періоду спостерігається значна питома вага митних платежів у доходах бюджету – 40% (у 2018 та 2021 роках). Аналіз обсягів митних платежів за 2022 рік вказує, що найбільша частка припадає на ПДВ з імпортованих товарів (223,7 млрд. грн.), за ним слідує акцизний податок (36,2 млрд. грн.), а на третьому місці – мито (23,1 млрд. грн.) [40].

Зниження та сповільнення динаміки митних надходжень в Україні протягом 2019-2020 років визначається не лише зменшенням обсягів імпорту, але й високим рівнем корупції, неефективністю реформ у митній сфері та невдалим фіскально-монетарним управлінням. Важливим фактором впливу на рівень митних надходжень у 2022 році є ефективність діяльності митних органів, крім втрат, пов'язаних із воєнними подіями [40].

Рисунок 2.1 – Динаміка надходжень митних платежів, їх питомої ваги у податкових надходженнях та доходах Державного бюджету України, 2018-2022 рр.

Джерело: сформовано автором на основі [40]

У 2018 році обсяг надходжень з ПДВ з ввезених товарів склав 295,4 млрд. грн., у 2019 році – 289,8 млрд. грн., у 2020 році – 274,1 млрд. грн., що показує трирічну тенденцію зменшення, у 2021 році обсяг ПДВ з ввезених товарів вже склав 380,7 млрд. грн., а в 2022 році обсяг зменшився до 223,7 млрд. грн. [40]

Факт того, що близько 25-30% всіх доходів Державного бюджету України становить ПДВ з імпортованих товарів, робить його одним із найважливіших складових формування бюджету. Саме надходження цього податку визначає наповнення бюджету більше, ніж інші митні платежі. Експерти Рахункової палати України пояснюють невиконання плану збору імпортного ПДВ як результат зменшення обсягів імпорту, а також неефективного макроекономічного прогнозування та недоліків у плануванні доходів при складанні проекту Закону України «Про Державний бюджет України».

Розуміючи необхідність підтримки платників податків та забезпечення військових у часи повномасштабної війни, Верховна Рада України внесла ряд

законодавчих змін, спрямованих на надання пільгового оподаткування для товарів, які ввозяться в Україну під час воєнного стану. Це відчутно вплинуло на обсяги надходжень до бюджету.

Основні заходи:

- пільги з оподаткування при імпорті товарів, не пов'язаних із протидією збройній агресії країни-окупанта. За період квітень-червень 2022 року ці пільги склали 42,1 млрд грн, включаючи пільги для громадян при ввезенні автомобілів, спрощеним платникам та підприємствам;

- пільги при імпорті оборонної продукції, які досягли 31,4 млрд. грн., включаючи відстрочення сплати митних платежів для товарів, призначених для Міністерства оборони та Збройних Сил України;

- пільги з оподаткування при ввезенні сировини для виробництва інших підакцизних товарів, головним чином тютюну, на суму 28,1 млрд. грн.

Крім того, встановлення 7% ставки оподаткування ПДВ та нульової ставки акцизного податку на пальне призвело до зменшення надходжень цих податків з імпорту пального на 60 млрд грн [40]. Запровадження в Україні воєнного стану, тимчасове припинення функціонування окремих митниць, втрата активності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, зменшення обсягів виробництва, зміна логістичних маршрутів, блокування морських торговельних портів та закриття повітряного простору – це все негативно впливає на обсяги оподаткованого імпорту товарів.

Нові пільги, спрямовані на відновлення енергосистем та забезпечення громадян електроенергією. Лише за листопад-грудень 2022 року обсяги цих пільг склали 4,8 млрд. грн., з яких 3,8 млрд. грн. відносяться до імпорту електрогенераторів.

Зростання експорту у 2021 році свідчить про певну відновлення економіки, але подальше його зменшення в 2022 році вказує на труднощі на зовнішніх ринках або інші чинники. Збільшення імпорту вказує на певну активність в економіці, але також може впливати на баланс торгівлі та зовнішньоекономічну ситуацію країни.

Баланс торгівлі в Україні є негативним (імпорт перевищує експорт). Це створює виклик для митних органів у забезпеченні належних митних надходжень. Зменшення номінального ВВП в 2022 році вказує на економічні труднощі, що може вплинути на

обсяг митних платежів. Митні надходження частково залежать від економічної активності.

Усього за період з 2018 по 2022 роки на рівень надходження митних платежів до бюджету впливає значна кількість факторів. Однією з ключових складових адміністрування митних платежів є митна вартість, а також правильне визначення та юридична інтерпретація цього показника. Саме митна вартість є основою для розрахунку більшості митних платежів. Ясні норми і правила щодо визначення митної вартості товарів дозволяють ефективно контролювати їхнє визначення, забезпечуючи повноту надходжень митних платежів до бюджету. Недооцінка митної вартості може призвести до ухилення суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності від оплати податків. Крім того, правильність визначення країни походження товару та ідентифікація коду при переміщенні товарів через митний кордон також впливає на надходження митних платежів до бюджету.

Серед інших факторів, які мають вплив на митні платежі, можна виділити структуру зовнішньоторговельного обігу, рівень податкових ставок, митні пільги, валютні курси та ефективність організації митного контролю.

На поточному етапі вплив на обсяг митних платежів у доходах бюджету значно зумовлено різноманітним додатковим чинникам: воєнне вторгнення, підвищення курсу долара, сповільнення економічного зростання, ризики та загрози, пов'язані із застосуванням інформаційних технологій, корупція та невідповідне використання бюджетних коштів для розвитку митної справи та митної інфраструктури, а також ухилення від сплати митних платежів.

У 2018 році сума акцизного податку становила 52,240 млн. грн., після чого у 2019 році відзначилося помірне збільшення до 59,873 млн. грн. Таким чином, у цей період акцизний податок демонстрував стійку тенденцію до зростання. В 2020 році значення акцизного податку становило 64366,5 млн. грн., після чого в 2021 році відбулося суттєве зростання до 87019,7 млн. грн. У 2022 році відбулася різке зменшення даного показника з 87019,7 млн. грн. до 44084,4 млн. грн., що може бути пов'язано зі змінами в законодавстві або зменшенням обсягів ввезених товарів [40] (рис.2.2).

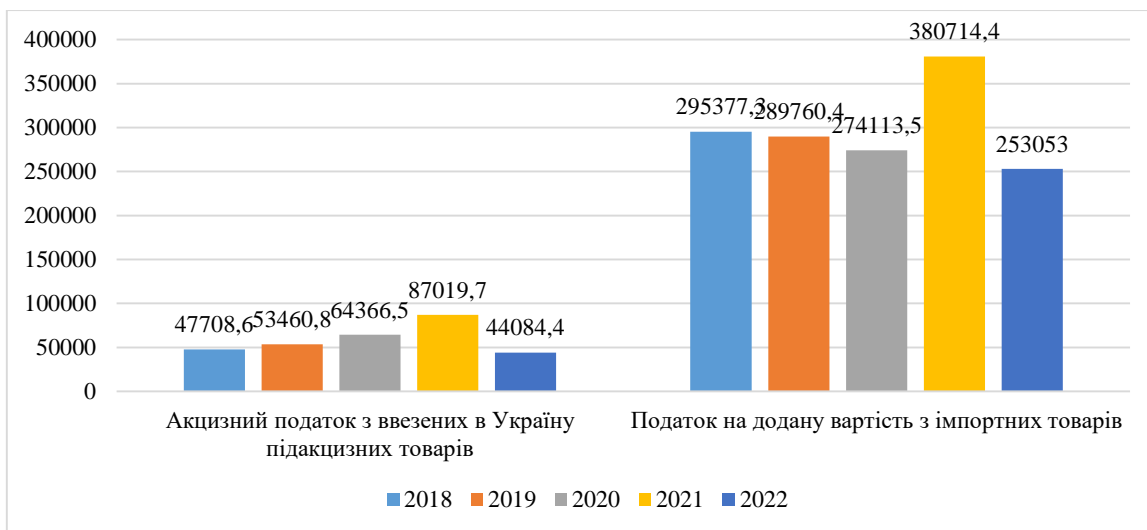

Рисунок 2.2 – Доходи Зведеного бюджету України за акцизним податком та ПДВ у 2018-2022 роках (млн. грн.)

Джерело: розроблено автором на основі [40]

Протягом досліджуваних п'яти років спостерігалось динамічне зміння обсягів акцизного податку з ввезених в Україну підакцизних товарів та податку на додану вартість з імпортних товарів.

У 2018 році акцизний податок становив 47708,6 млн. грн., а податок на додану вартість з імпортних товарів склав 295377,3 млн. грн. У наступному році обидва показники зросли, досягнувши 53460,8 млн. грн. та 289760,4 млн. грн. відповідно [40].

У 2020 році акцизний податок зріс на 11905,7 млн. грн., до 64366,5 млн. грн., а податок на додану вартість зменшився до 274113,5 млн. грн. Однак у 2021 році відбулося суттєве зростання обсягу обох податків, до 87019,7 млн. грн. (акцизний податок) і 380714,4 млн. грн. (податок на додану вартість) [40].

У 2022 році обидва показники втратили обсяги: акцизний податок становив 44.084.4 млн. грн., а податок на додану вартість склав 253,053 млн. грн. Такі коливання можуть бути пов'язані з різними економічними чинниками та змінами в законодавстві. Для товарів, які перетинають кордон України, надзвичайно важливе точне визначення митної вартості, оскільки вона визначає розмір податків, які обов'язково сплачуються при розмитненні товарів. Розмір усіх митних платежів, що потрібно сплатити на митниці, за винятком акцизного податку, залежить від ціни

товару. Таким чином, ефективність роботи митних органів сильно залежить від правильного визначення митної вартості товарів.

В Україні митні органи щорічно забезпечують значущі додаткові надходження до Державного бюджету через коригування митної вартості товарів, які перетинають митний кордон (рис.2.3).

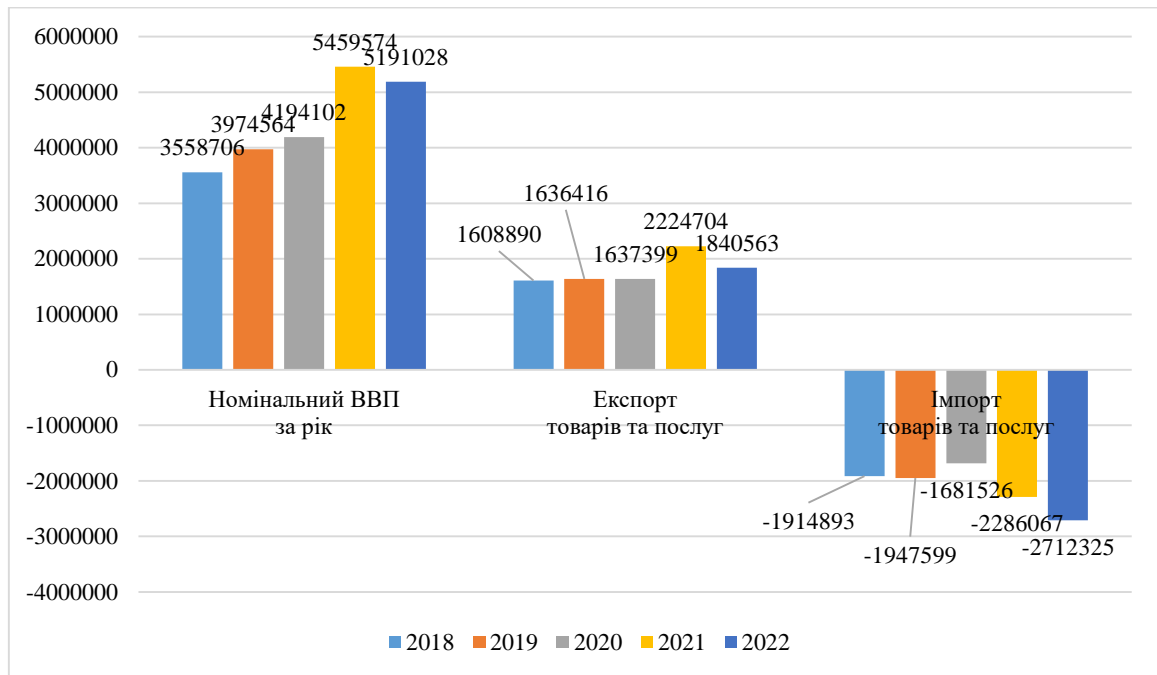

Рисунок 2.3 – Номінальний ВВП, експорт та імпорт товарів і послуг за 2018-2022 роки (млн. грн.)

Джерело: розроблено автором на основі [40]

У 2018 році номінальний ВВП за рік склав 3558706 млн. грн., експорт товарів та послуг склав – 1608890 млн. грн., імпорт товарів та послуг – 1914893 млн. грн.

У 2019 році номінальний ВВП склав 3974564 млн. грн., експорт товарів та послуг склав – 1636416 млн. грн., а імпорт товарів та послуг – 1681526 млн. грн.

У 2020 році номінальний ВВП становив 4194102 млн. грн. В 2021 році відбулося зростання до 5459574 млн. грн. Проте в 2022 році спостерігається зниження до 5191028 млн. грн.

За період з 2020 по 2022 рік відбулося зростання експорту з 1637,399 млн. грн у 2020 році до 2224704 млн. грн. у 2021 році. Проте в 2022 році експорт знову зменшився і становив 1840563 млн. грн.

У 2020 році імпорт становив – 1681526 млн. грн., що вказує на баланс товарів та послуг на користь експорту. За 2021 та 2022 роки імпорт збільшився до – 2286067 млн. грн. та – 2712325 млн. грн. відповідно. По-перше, відбулося поступове відновлення економічної активності після світового спаду, спричиненого пандемією COVID-19 у 2020 році. Підвищений попит на товари та послуги призвів до зростання імпорту. Друга причина пов'язана з цінами на сировину та матеріали. Якщо ціни на ці товари збільшуються на світовому ринку, то це може призвести до зростання вартості імпортованих товарів. Третя причина стосується умов міжнародного торговельного обміну та угод про вільну торгівлю. Зміни у торговельних угодах або стимули до експорту можуть визначати, яким чином розвивається імпорт. Валютні коливання та сезонні фактори також можуть впливати на обсяг імпорту. Зокрема, зміни в обмінних курсах та сезонні підсилення попиту на певні товари можуть визначати динаміку імпорту.

Динаміка номінального ВВП (зростання номінального ВВП вказує на економічний розвиток):

$$\frac{2019}{2018} = \left(\frac{3974564}{3558706} - 1 \right) * 100\% = 11.7\%$$

$$\frac{2020}{2019} = \left(\frac{4194102}{3974564} - 1 \right) * 100\% = 5.5\%$$

$$\frac{2021}{2020} = \left(\frac{5459574}{4194102} - 1 \right) * 100\% = 30.1\%$$

$$\frac{2022}{2021} = \left(\frac{5191028}{5459574} - 1 \right) * 100\% = -4.9\%$$

Торговельний баланс (позитивний торговельний баланс (експорт > імпорт) вказує на ефективність зовнішньоекономічної діяльності):

2018: 1608890 (експорт) - 1914893 (імпорт) = -305003 млн. грн.

2019: 1636416 (експорт) - (-1681526) (імпорт) = 3317942 млн. грн.

2020: 1637399 (експорт) - (-1681526) (імпорт) = 3318925 млн. грн.

2021: 2224704 (експорт) - (-2286067) (імпорт) = 4510771 млн. грн.

2022: 1840563 (експорт) - (-2712325) (імпорт) = 4552888 млн. грн.

Динаміка експорту:

$$2018 - 2019 = \frac{(1636416 - 1608890)}{1608890} * 100\% = 1.71\%$$

$$2019 - 2020 = \frac{(1636416 - 1636399)}{1636399} * 100\% = 0,01\%$$

$$2020 - 2021 = \frac{(2224704 - 1636399)}{1636399} * 100\% = 35.96\%$$

$$2021 - 2022 = \frac{(1840563 - 2224704)}{2224704} * 100\% = -17.27\%$$

Динаміка імпорту:

$$2018 - 2019 = \frac{-1681526 - (-1914893)}{-1914893} * 100\% = 12.17\%$$

$$2019 - 2020 = \frac{-1681526 - (-1914893)}{-1914893} * 100\% = 12.17\%$$

$$2020 - 2021 = \frac{-2286067 - (-1681526)}{-1681526} * 100\% = 35.93\%$$

$$2021 - 2022 = \frac{2712325 - (-2286067)}{-2286067} * 100\% = 18.65\%$$

Динаміка експорту та імпорту показує відносний приріст або зменшення обсягів цих процесів в порівнянні з попереднім роком. Відзначається певний ріст експорту в 2019 та 2020 роках, а також його значне збільшення у 2021 році. У 2022 році спостерігається зменшення експорту. Щодо імпорту, відзначається його зростання протягом усього розглянутого періоду.

Зростання експорту у 2021 році можна розглянути як позитивний фактор. Однак зниження в 2022 році може викликати питання стосовно ефективності митного адміністрування (рис.2.4-2.5).

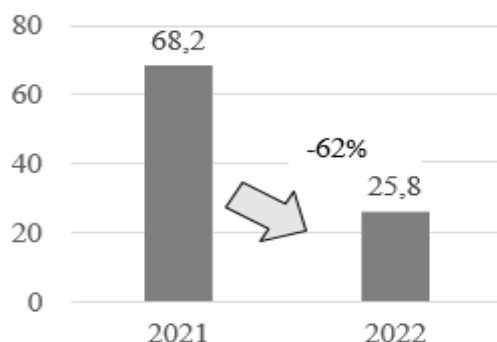

Рисунок 2.4 – Фізичні обсяги оподаткованого імпорту товарів, млрд. тон

Джерело: сформовано автором на основі [40]

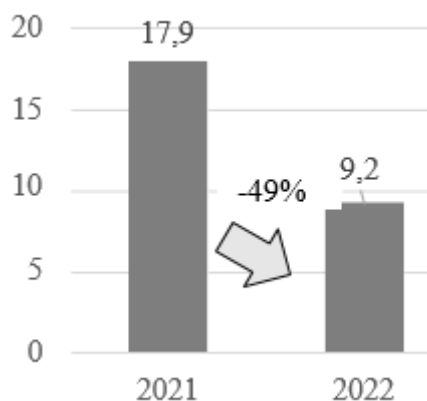

Рисунок 2.5 – Обсяги сплачених платежів з імпорту товарів, млн. грн.

Джерело: сформовано автором на основі [40]

Так, значне зниження митних платежів у 2022 році порівняно з 2021 роком відбулося при імпорті таких товарів:

- нафти та нафтопродуктів – на 52,8 млрд. грн.;
- легкових автомобілів – на 31,9 млрд. грн.;
- газів нафтових – на 20,5 млрд. грн.;
- вугілля кам'яного, коксу – на 9,8 млрд. грн.

Проте завдяки стійкості та непохитній роботі бізнесу, який продовжив свою діяльність навіть у складних умовах, Державна митна служба України в 2022 році зуміла виконати планові показники.

Одним із ключових факторів для успішного адміністрування митних платежів є ефективна взаємодія між різними рівнями та органами державного контролю в цій сфері. Таким чином, збудована система обміну інформацією та спільної перевірки між податковими та митними органами може сприяти підвищенню ефективності адміністрування митних платежів та ускладнювати можливість ухилення від оплати мит. Глобальний досвід підтверджує, що вдосконалення механізмів співпраці між митними та податковими службами призводить до постійного росту ефективності фіскальних функцій.

Автор вважає, що в Україні наразі необхідно покращити ефективність діяльності контролюючих органів, особливо щодо адміністрування митних платежів. Для досягнення цього, в першу чергу, потрібно вирішити проблему кадрового

забезпечення, заохотивши достатню кількість інспекторів. Важливим є також створення відповідної матеріально-технічної бази для нормального функціонування митних підрозділів. Необхідним є зміцнення співпраці вітчизняних митних органів з відповідними службами інших країн. Актуальними є також питання подолання корупції в митних органах, що може бути досягнуто за допомогою удосконалення відповідного митного та антикорупційного законодавства.

2.3. Вплив адміністрування митних платежів на ефективність його проведення

Сучасний економічний ландшафт визначається значущою роллю міжнародної торгівлі та зовнішньоекономічних відносин. У цьому контексті адміністрування митних платежів стає критично важливим для регулювання економічних взаємин між країнами.

Під час адміністрування митних платежів виникають конфлікти інтересів між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та митницями. Часті спроби суб'єктів знизити митну вартість стикаються зі спробами митниць контролювати правильність її визначення. Необхідно розглядати ці конфлікти в контексті прозорості та передбачуваності дій митних органів.

Нормативно-правова база, регулюючи адміністрування митних платежів, визначає шість методів визначення митної вартості. Однак, судова практика свідчить про непослідовний перехід від одного методу до іншого, що породжує правову неоднорідність та відсутність прозорості.

Вплив адміністрування митних платежів на ефективність його проведення потребує комплексного підходу. Необхідно забезпечити прозорість процесів, уніфікацію методів визначення митної вартості, а також вдосконалення нормативно-правового забезпечення. Розробка та впровадження системних рішень дозволять

підняти ефективність адміністрування митних платежів та сприятимуть розвитку міжнародної торгівлі в Україні (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Вплив адміністрування митних платежів на ефективність їх проведення

Фактори впливу	Аспекти впливу	Прояви впливу
Обсяги митних платежів	Динаміка збільшення/зменшення	Визначає загальний обсяг фінансових потоків та його вплив на економіку
Структура митних платежів	Розподіл за видами податків, у т.ч. митних платежів	Вказує на пріоритети у фінансовому навантаженні та його справедливність
Конфлікти інтересів	Між суб'єктами ЗЕД та митницями	Впливає на корупційні ризики та рівень довіри до митних органів.
Прозорість процесів	Транспарентність адміністративних рішень та дій	Забезпечує довіру суб'єктів ЗЕД та сприяє протидії корупції
Системність застосування методів	Визначення митної вартості	Впливає на єдність підходів та передбачуваність для суб'єктів ЗЕД
Нормативно-правове забезпечення	Відповідність законодавства актуальним викликам	Забезпечує юридичну стабільність та зменшує ризики правової неоднорідності
Судова практика	Рішення та їх послідовність	Визначає стабільність та прозорість правових рішень у сфері митних операцій
Проблеми	Недоліки та можливі напрями реформ	Визначають основні аспекти для удосконалення адміністрування митних платежів

Джерело: власна розробка автора

Обсяги митних платежів є основним показником економічної взаємодії держави з іншими країнами. Експорт та імпорт товарів і послуг визначають рівень зовнішньої активності й стійкість економіки. Зростання експорту може бути сигналом конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку, але водночас може породжувати необхідність у ретельному контролі за адмініструванням митних платежів, оскільки збільшення обсягів торгівлі може стати причиною більшого потоку товарів через кордон та вимагати додаткових зусиль для збалансування митного контролю [43, с. 112].

З іншого боку, торговельний дефіцит (від'ємний імпорт) може вказувати на те, що країна витрачає більше, ніж отримує в обмін на свою продукцію. Це може

викликати необхідність удосконалення стратегій експорту та стимулювання виробництва внутрішніх товарів.

У зв'язку з цим, ефективне адміністрування митних платежів вимагає не лише забезпечення високого рівня контролю та відповідності законодавства, але і активної участі в розвитку торговельних стратегій. Управління обсягами експорту та імпорту може допомогти прогнозувати ризики та реагувати на зміни в світовому економічному середовищі [47].

Необхідною є також взаємодія з митними органами інших країн для ефективного вирішення питань, пов'язаних із митним контролем та адмініструванням платежів, що може допомогти покращити прозорість та взаєморозуміння у сфері зовнішньоекономічних відносин.

Структура митних платежів визначає, як різні податки та збори розподіляються між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Це, як вже зазначалося, мито, ПДВ, акцизи та інші обов'язкові внески. Розподіл фінансового тиску може відображати стратегічні цілі країни та впливати на конкурентоспроможність товарів.

Необхідно враховувати, що різні ставки та політика можуть стимулювати чи стримувати певні види діяльності. Це є важливим чинником для розвитку економіки та збалансованості зовнішньої торгівлі.

Справедливість фінансового тиску визначається через диференційовані ставки та можливість отримання пільг для різних гравців. Необхідно забезпечити, щоб система була справедливою для всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Вплив на ефективність адміністрування митних платежів полягає в тому, як система стимулює дотримання правил. Чітка та справедлива система може зменшити рівень ухилення від сплати податків та стимулювати дотримання вимог. Також важливо враховувати вплив спрощених процедур та пільг на адміністративні бар'єри для різних учасників та товарів.

Конфлікти інтересів між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та митницями можуть створювати серйозні проблеми, у тому числі щодо підвищення корупційних ризиків та погіршення довіри до митних органів.

Ці конфлікти можуть виникати, наприклад, при визначенні митної вартості товарів, застосуванні різних методів її визначення, а також при рішенні питань класифікації товарів та їх походження. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності можуть мати інтереси у зменшенні обсягу митних платежів або отриманні пільг, тоді як митниці мають завдання забезпечити виконання законодавства та правильність обчислення митних платежів.

Вплив конфліктів інтересів на ефективність адміністрування митних платежів може бути негативним. Недостатній контроль та відсутність прозорості в процесах прийняття рішень можуть призвести до спроб ухилення від сплати мит, використання недостовірної інформації та інших порушень.

Для забезпечення ефективності адміністрування митних платежів потрібне впровадження механізмів контролю за конфліктами інтересів, чіткої системи моніторингу та використання сучасних технологій для автоматизації процесів, що дозволить зменшити вплив людського фактору і забезпечити більшу прозорість у діяльності митниць.

Прозорість процесів, особливо у прийнятті адміністративних рішень та проведенні дій відіграє провідну роль у забезпеченні довіри суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності і сприяє ефективній протидії корупції [58, с. 100].

Транспарентність означає доступність та зрозумілість інформації щодо процесів, правил та критеріїв, за якими приймаються адміністративні рішення. Це стосується, наприклад, визначення митної вартості товарів, застосування різних методів її розрахунку, класифікації товарів та інших аспектів митного адміністрування.

Забезпечення прозорості митних процедур має ефект на створення довіри до діяльності митниць та інших контролюючих органів. Коли суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності розуміють, як приймаються рішення та, як визначаються обсяги митних платежів, це сприяє їхній більшій лояльності та готовності відповідати вимогам законодавства.

Прозорість в процесах митного адміністрування допомагає уникнути корупційних практик та надає можливість суб'єктам ЗЕД здійснювати контроль за

правильністю прийнятих рішень. Це сприяє підвищенню ефективності та дієвості системи митного адміністрування.

Системність застосування методів визначення митної вартості товарів впливає на єдність підходів та передбачуваність для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Це означає, що процес визначення митної вартості повинен бути застосованим системно та консистентно для всіх товарів і ситуацій, щоб уникнути непорозумінь та конфліктів. Важливо, щоб кожен метод визначення митної вартості використовувався відповідно до чітких і однакових принципів, забезпечуючи єдність і прозорість в рішеннях митних органів.

Системність в цьому контексті також відноситься до створення чітких методичних рекомендацій і нормативів, які б регулювали застосування різних методів. Це створює стабільні умови для суб'єктів ЗЕД та сприяє їхній впевненості у визнанні та застосуванні правил, що регулюють митні платежі.

Нормативно-правове забезпечення, яке відповідає актуальним викликам, відіграє основну роль у забезпеченні юридичної стабільності та зменшенні ризиків правової неоднорідності в контексті адміністрування митних платежів. Це передбачає, що законодавство повинно бути адаптоване до сучасних умов та враховувати зміни в економіці та технологіях. Актуальні виклики, такі як зміни в торговельних відносинах, нові технології та економічні тенденції повинні бути відображені у законодавстві, щоб воно було ефективним та реалістичним для сучасного бізнесу.

Відповідність законодавства актуальним викликам також сприяє підвищенню довіри суб'єктів ЗЕД до правового середовища, у якому вони діють. Це може впливати на покращення співпраці між бізнесом та митними органами, а також зменшити ризики конфліктів та непорозумінь, що виникають через невизначеність чи неоднозначність правових положень [63].

Судова практика, яка визначає рішення та їх послідовність у сфері митних операцій, відіграє основну роль у забезпеченні стабільності та прозорості правових рішень.

Це означає, що судові рішення, прийняті в справах, пов'язаних з митним адмініструванням, повинні бути послідовними та стабільними від справи до справи. Судова практика формує прецеденти, які можуть слугувати основою для майбутніх вирішень подібних справ, що сприяє єднанню та передбачуваності в правовому просторі митних операцій.

Забезпечення стабільності і прозорості судових рішень є провідним елементом взаємодії між суб'єктами ЗЕД і митними органами, а також сприяє впевненості в тому, що рішення приймаються на підставі чітких та об'єктивних критеріїв. Це важливо для забезпечення справедливого та ефективного адміністрування митних платежів.

На сучасному етапі адміністрування митних платежів в Україні стикається з рядом серйозних проблем, що впливають на його ефективність. Серед основних варто відзначити недоліки у кадровому забезпеченні та технічному оснащенні Державної митної служби України, проблеми корупції та конфліктів інтересів, а також відсутність чітких методів визначення митної вартості товарів. Уряд та відповідні державні органи повинні активно працювати над вирішенням цих питань через реформи, які спрямовані на покращення кадрового забезпечення, впровадження сучасних технологій, зниження рівня корупції, удосконалення законодавства та забезпечення прозорості та системності в митному адмініструванні.

РОЗДІЛ 3.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ

3.1. Зарубіжний досвід адміністрування митних платежів

Вибір Україною шляху реформування митної системи узгоджено з європейськими нормами податкової сфери та митними правилами, передбачаючи адаптацію та оптимізацію дієвого досвіду західних країн. Проблеми в податковій сфері та наповнення бюджетів у країнах ЄС та Україні під час економічної кризи вказали на залежність частини бюджету від ефективності проведення податкової та митної політики.

Однією з ключових задач приведення податкової політики України у відповідності до європейських норм є підвищення ефективності адміністрування податків, зокрема митних платежів. Адміністрування митних платежів розглядається як логічний процес формування, організації та управління податковими відносинами з метою оптимізації надходжень до бюджету та підвищення добробуту населення [69, с. 72]

Основною метою адміністрування митних платежів є забезпечення повної сплати платниками податків до бюджету ПДВ з імпортованих товарів, акцизного податку з імпортованих товарів та митних платежів. Ефективність цієї системи оцінюється за допомогою показників фіскальної ефективності оподаткування та вартості митного адміністрування, які є основними критеріями успішності даного процесу.

Для успішного управління митними платежами важливо враховувати основні пріоритети митного адміністрування в ЄС [69], серед яких можна виділити прозорість, консистентність та ефективність законодавчих та виконавчих процесів, а також активну співпрацю з платниками податків. Також слід звернути увагу на наступне:

1. Основний фокус діяльності податкових органів країн ЄС зосереджений на боротьбі з недобросовісними платниками митних платежів, тобто тими, які вже мають реєстрацію як платники відповідних податків, але уникають їхньої сплати або тими, хто займається певною господарською діяльністю, але не дотримується податкових зобов'язань. Це відрізняється від підходу Державної митної служби України, яка контролює зареєстрованих платників податків.

2. Робота з платниками митних платежів в ЄС організована як система взаємовідносин між платниками та митними органами, які виступають у ролі надавачів послуг, і тільки після цього виступають як інспектори-контролери (на відміну від України, де митні органи в першу чергу діють як контролери). Цей підхід переносить сферу оподаткування та взаємовідносини між податківцями та платниками митних платежів на новий рівень. В ЄС платник митних платежів може звертатися в податкову службу в будь-якому місці, а не обов'язково на митному кордоні, що забезпечує зручність для клієнтів. Крім того, платники мають можливість отримання інформації та консультацій стосовно сплати митних платежів та правильного оформлення цього процесу.

В Україні головним стимулюючим чинником для митних органів є вилучення максимальної суми коштів за будь-яких обставин, застосовуючи максимальну кількість штрафів, що визначає ефективність роботи митниці в оцінці влади. Проте, нарівні з контрольною функцією, не менш важливою має бути сервісна функція, спрямована на забезпечення якісної та ефективної діяльності митних органів у таких напрямках:

- навчання клієнтів митної служби та їх працівників щодо адаптації та змін податкового законодавства, правильного застосування та роз'яснення його основних принципів;

- формування культури платників податків у сфері розрахунків митних платежів;

- консультування клієнтів ДМСУ з питань митних платежів, які вони повинні внести до бюджету.

У країнах Європейського Союзу велика увага приділяється формуванню якості поведінки платників митних платежів [69, с. 73]. З метою підвищення рівня митної культури клієнтів митної служби використовуються різноманітні механізми для збільшення добровільної сплати податкових платежів до бюджетів та підштовхування платників до відповідальної поведінки у відносинах з митними органами, а також для регулювання та контролювання основних ризиків у цих відносинах.

Отже, для вирішення цих завдань митні органи держав-членів ЄС використовують наступні можливості впливу на формування нових взаємовідносин між платниками податків (табл.3.1).

Таблиця 3.1 – Заходи для стимулювання добровільного виконання податкового законодавства та формування моральної податкової поведінки

Заходи	Мета
Стимулювання добровільного та сумлінного виконання законодавства в сфері податків та формування моральної податкової поведінки платників митних платежів	Підвищення рівня свідомості та відповідальності платників податків
Впровадження відкритої інформаційної політики, що включає поширення інформації про використання сплачених податків серед населення	Забезпечення прозорості та розуміння громадськістю використання податкових коштів
Публікація списків осіб, які порушують обов'язки з сплати митних платежів	Створення тиску на невідповідальних платників та підвищення відповідальності
Співпраця з вищими навчальними закладами для формування податкової «грамотності» у молоді	Розвиток освітніх ініціатив для формування правильного підходу до оподаткування
Застосування новітніх технологій для полегшення адміністрування податковими службами митних платежів та їх сплати	Покращення ефективності та зручності процесу адміністрування податків
Здійснення адміністрування податків з використанням підходів, що базуються на поведінкових та психологічних практиках	Використання психологічних аспектів для підвищення відповідальності та дотримання податкових обов'язків

Джерело: власна розробка автора

Ще одним ефективним інструментом оптимізації системи адміністрування митних платежів у країнах Європейського Союзу є використання Єдиного рахунку для сплати податків. Така система успішно застосовується в Бельгії, Великій Британії, Данії та Швеції [69, с. 74]. Простота і прозорість цього інструменту адміністрування

податків дозволили йому здобути визнання серед учасників податкового процесу, включаючи податкові служби і платників податків. Унікальність системи полягає в тому, що платник може сплатити всі необхідні митні платежі, пред'явивши платіжне доручення. Це спрощення дозволяє уникнути помилок у процесі сплати та перерахування платежів, а також забезпечує податковим органам достовірну та повну інформацію щодо сплати митних платежів.

Отже, порівняння систем адміністрування податків країн ЄС та України свідчить про необхідність оптимізації національної митної системи згідно із стандартами ЄС у цій області. Адміністрування податку на додану вартість для імпортованих товарів в Україні характеризується складністю та неефективністю. Нині вже здійснено кроки для спрощення цієї системи, зокрема впроваджено Електронний кабінет платника податків, який дозволяє складати та подавати податкову звітність онлайн.

Використання цього варіанту, який давно став стандартом для платників податків у розвинених країнах, забезпечило українським платникам ПДВ імпортованих товарів кілька переваг:

- зменшення витрат робочого часу і грошей на придбання спеціальних бланків;
- можливість автоматичного виявлення арифметичних і друкарських помилок у податкових документах;
- автоматичне оновлення форматів звітності при введенні нових стандартів звітності;
- зменшення часових витрат на перевірку документів, які подаються платниками для отримання повернення ПДВ, що забезпечує своєчасне повернення заявлених сум;
- забезпечення конфіденційності інформації;
- підвищення ефективності обробки даних.

На сьогодні понад 60 країн світу впроваджують системи електронного декларування податкових платежів, і кожна з них адаптує цю систему відповідно до своїх потреб і стратегічних планів. Наприклад, у Словенії система електронного декларування в основному використовується для подання запитів на відшкодування

ПДВ при торгівлі товарами між країнами ЄС. Також слід відзначити, що ця система дозволяє країнам, які не є членами ЄС, але здійснюють онлайн-торгівлю в Євросоюзі, реєструватися та сплачувати ПДВ. У Естонії та Ірландії також діє електронна система подання та сплати податків, яка значно спрощує механізм сплати податків як для платників, так і для податкових органів. Ці країни вже впровадили інтегровані інтернет-системи, які полегшують податковий процес [69, с. 75].

Отже, система електронного адміністрування ПДВ та інших митних податків допомагає спростити цей процес, уберегти від помилок і неточностей, спрощує ведення обліку і, важливо, надає можливість планувати витрати на сплату податків до бюджету. Наприклад, у Франції за допомогою електронної системи адміністрування податків можна розрахувати їхні значення, відповідаючи на специфічні запитання та, подаючи необхідну інформацію, а також заздалегідь розрахувати суму податкових платежів на наступні періоди, що дозволяє ефективно планувати витрати.

Впровадження електронної системи адміністрування податків отримує підтримку та сприяння від Внутрішньоевропейської організації податкових адміністрацій (ІОТА) – міжнародного об'єднання, яке вже двадцять років служить платформою для взаємодії податкових органів різних європейських країн.

Україна також вже впровадила систему електронного адміністрування ПДВ та електронного адміністрування реалізації пального, зокрема запроваджено Електронний кабінет платника та автоматизовану систему митних послуг «Єдине вікно».

Так, платникам податків надається можливість користуватися Електронним кабінетом платника через онлайн-сторінки. Також їм доступна інформація про сплату податків іншими платниками за допомогою «Дізнайся більше про свого бізнес-партнера». Податковий ресурс також надає доступ до нормативних та інформаційних документів, дає можливість подавати письмові запити, формулювати пропозиції, використовувати електронний цифровий підпис та створювати «Єдине вікно» для електронної звітності. Хоча ці сервіси ще в експериментальному запуску, вони можуть стати ефективним інструментом управління сплатою податків у майбутньому.

Оптимізація системи електронного адміністрування податку на додану вартість (ПДВ) в Україні стає особливо актуальною, оскільки за допомогою зменшення впливу людського фактору можна скоригувати «корупційність» цього податку. Впровадження цієї системи має за мету досягнення наступних ключових цілей:

- забезпечення неможливості реалізації незаконних схем повернення ПДВ;
- ліквідація «податкових ям»;
- збільшення надходжень від оподаткування ПДВ до бюджету;
- зменшення кількості податкових перевірок.

Адміністрування митних платежів у США – це складний та високотехнологічний процес, оскільки країна має одну з найбільших торговельних систем у світі. Основна відповідальність за це покладена на Управління митом та прикордонну службу (СВР), яка використовує сучасні системи та технології для ефективного контролю та проведення митних операцій. СВР використовує автоматизовані системи, такі як Automated Commercial Environment (ACE) для обробки даних та декларацій, пов'язаних з ввезенням та експортом товарів. Платники митних податків можуть використовувати електронні засоби для подання звітів, що спрощує взаємодію та забезпечує ефективне адміністрування. Система митного адміністрування в США покликана забезпечити прозорість, дотримання законодавства та ефективність. Контрольні заходи та внутрішні перевірки гарантують дотримання вимог та запобігають недобросовісним діям. США також встановлює мита та тарифи на ввезені товари з метою регулювання ринку та захисту власного виробника. Крім того, ця країна активно співпрацює з іншими націями для полегшення митних процедур та підтримки ефективного переміщення товарів через кордони.

Досвід США в адмініструванні митних платежів є прикладом для інших країн, оскільки враховує сучасні технології та вимоги глобальної торгівлі, сприяючи тим самим високому рівню ефективності та контролю.

У Канаді система адміністрування митних платежів є важливою частиною контролю за переміщенням товарів через кордон. Основна відповідальність за цей процес покладена на Канадську прикордонну службу (CBSA). У цій країні

встановлюються мита та тарифи для захисту внутрішнього ринку та регулювання зовнішньоторговельних відносин. Значну увагу приділяють електронним системам для подання митних декларацій та швидкісного оброблення операцій. Влада Канади активно взаємодіє з бізнесом та іншими країнами для полегшення митних процедур і забезпечення безпеки перевезення товарів. Контроль та аудит здійснюються для виявлення недобросовісних дій та перевірки декларацій. Канада також намагається забезпечити інформаційну прозорість та доступ до правил митного оформлення. З урахуванням великого обсягу зовнішньої торгівлі країна використовує сучасні технології для ефективного функціонування митних процедур та підтримки глобальної економіки [72].

Італія використовує сучасні технології для полегшення та автоматизації митних процедур. Електронні системи дозволяють платникам податків здійснювати онлайн-декларування та сплачувати митні платежі, що сприяє ефективності та швидкості у вирішенні митних питань. Італія активно взаємодіє з іншими країнами та міжнародними організаціями в сфері митної діяльності. Застосування європейських стандартів та співпраця в розробці спільних митних процедур дозволяють оптимізувати та уніфікувати процеси оброблення товарів. У своїй діяльності Італія робить акцент на забезпеченні безпеки митного простору та боротьбу з недобросовісними практиками. Також удосконалюється система контролю за рухом товарів для попередження контрабанди та нелегального переміщення товарів. Заходи щодо впровадження електронних та інноваційних методів адміністрування митних платежів свідчать про стрімкий розвиток італійської митної системи відповідно до сучасних вимог та стандартів.

Митна система Німеччини функціонує на високому рівні ефективності та відзначається використанням передових технологій та електронних засобів для декларування та сплати митних платежів. Електронні митні декларації дозволяють платникам значно зекономити час і ресурси, спрощуючи взаємодію з митними органами. Крім того, система митного контролю використовує інноваційні підходи та технології для забезпечення безпеки та виявлення можливих порушень. Німеччина активно співпрацює з іншими країнами, зокрема в межах Європейського Союзу, для

стандартизації та вдосконалення митних процедур. Такий міжнародний підхід дозволяє забезпечити ефективний обмін досвідом та найкращими практиками у сфері митної справи. Особлива увага приділяється аспектам безпеки та протидії шахрайству в митній системі Німеччини. Використання сучасних технологій та аналітичних інструментів дозволяють ефективно виявляти порушення та забезпечувати надійний митний контроль.

Іспанія має розвинену митну систему, яка включає в себе ефективні механізми адміністрування митних платежів. Країна використовує передові технології та інноваційні підходи для поліпшення митних процесів і забезпечення високого рівня контролю та безпеки на митницях. Електронне декларування та оплата митних платежів в Іспанії відіграють ключову роль у спрощенні взаємодії між платниками та митними органами. Це дозволяє зменшити бюрократію, прискорити обробку документації та забезпечити більшу прозорість у митних операціях. Іспанія також активно співпрацює з іншими країнами Європейського Союзу для впровадження єдиної стандартизованої системи адміністрування митних платежів. Це сприяє легшому та швидшому переміщенню товарів між країнами та регіонами. Митна система в Іспанії також акцентується на високому рівні професіоналізму митників та використанні сучасних технічних засобів для контролю за рухом товарів через кордон. Це сприяє ефективному митному контролю та попередженню порушень митних правил.

У Польщі функціонує добре організована система адміністрування митних платежів, що сприяє ефективному контролю за рухом товарів через кордон та забезпечує виконання митних обов'язків платниками. Електронні технології в широкому використанні для подання декларацій та сплати митних платежів у Польщі. Це спрощує процедури для бізнесу та підприємств, зменшуючи адміністративне навантаження та, забезпечуючи більшу швидкість обробки митної інформації. Важливою частиною системи є також співпраця Польщі з іншими країнами Європейського Союзу у сфері митного адміністрування. Стандартизація та взаємодія між країнами сприяють швидкому та ефективному перетину кордонів для товарів.

Чехія має розвинену систему адміністрування митних платежів, яка допомагає забезпечити ефективний контроль над рухом товарів через кордон та виконання митних обов'язків. Електронні технології широко використовуються для подання декларацій та сплати митних платежів, що сприяє зменшенню бюрократії та прискорює обробку митної інформації. Важливим аспектом чеської системи є її інтеграція з іншими країнами Європейського Союзу. Це сприяє спільній стандартизації та взаємодії у сфері митного адміністрування, забезпечуючи зручний та швидкий обмін товарами між країнами.

Литва та Латвія, як країни Європейського Союзу, розпоряджаються високорозвиненими системами адміністрування митних платежів, спрямованими на забезпечення ефективного контролю над пересуванням товарів через кордон та належну сплату митних обов'язків. Обидві країни активно використовують електронні технології для здійснення митних процедур, що дозволяє прискорити обробку документів, спростити ведення обліку та полегшити взаємодію між платниками та митними органами. Співпраця Литви та Латвії в межах Європейського Союзу сприяє стандартизації та взаємному розумінню в сфері митного адміністрування, забезпечуючи більш ефективний обмін товарами та послугами між країнами.

Естонія, як країна Європейського Союзу, відома своєю передовою системою адміністрування митних платежів, орієнтованою на високий рівень ефективності та використання сучасних технологій. У країні активно використовується електронне декларування та інші цифрові рішення для спрощення митних процедур. Естонія розвинула електронну систему для подання звітності та сплати митних платежів, що сприяє зменшенню бюрократії та швидкому обробленню документації. Також слід відзначити високий рівень автоматизації та використання онлайн-сервісів для взаємодії з платниками митних платежів. Це сприяє не лише зручності для бізнесу, а й покращує митний контроль та ефективність адміністрування податків. Загалом, Естонія визначається як країна з передовою та інноваційною системою адміністрування митних платежів, що сприяє розвитку бізнесу та забезпеченню прозорості та точності проведення митних операцій.

Система адміністрування митних платежів в Японії вражає своєю сучасністю та ефективністю. Країна використовує передові технології для автоматизації митних процедур та прискорення контролю за переміщенням товарів через кордон. Зокрема, впроваджено електронні системи для зручного подання звітності та декларування митних платежів, що полегшує співпрацю між бізнесом та митними органами. Важливим аспектом є висока кваліфікація працівників митниць, які ефективно здійснюють контроль за виконанням митних правил. Також варто відзначити поєднання прозорості та безпеки в митних операціях. Система враховує потреби бізнесу, забезпечуючи якісний контроль за рухом товарів та дотриманням митних норм. У цілому, Японія визначається як країна, де висока ефективність системи адміністрування митних платежів сприяє розвитку міжнародної торгівлі та забезпечує дотримання митних вимог.

У Південній Кореї система адміністрування митних платежів є високорозвиненою та ефективною. Країна використовує сучасні технології та електронні системи для спрощення митних процедур та забезпечення ефективного контролю над рухом товарів через кордон. Електронні системи декларування та митного обліку дозволяють підприємствам зручно та швидко здійснювати митні операції. Використання сучасних технологій сприяє автоматизації процесів, що спрощує співпрацю між підприємствами та митними органами. Південна Корея також вдосконалює свою систему митного контролю, впроваджуючи інновації, такі як використання інформаційних технологій для прогнозування обсягів та напрямків зовнішньої торгівлі. Це сприяє не лише поліпшенню продуктивності, але й забезпечує точний та ефективний контроль за переміщенням товарів.

Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ) мають високорозвинуту систему адміністрування митних платежів, що відіграє ключову роль у їхній економіці. Країна має стратегічне розташування та великий обсяг міжнародної торгівлі, що робить митні процедури важливим елементом їхньої інфраструктури. ОАЕ використовує сучасні технології та електронні системи для спрощення митних операцій. Електронні платформи дозволяють підприємствам легко декларувати товари та взаємодіяти з митними службами онлайн, що сприяє ефективності та швидкості митного

оформлення. ОАЕ також вкладають значні зусилля в розвиток митного контролю та безпеки. Використання сучасних технологій, таких як системи автоматизованого сканування та митний контроль контейнерів, допомагає ефективно виявляти недобросовісні практики та підтримує безпеку міжнародної торгівлі. Загалом, ОАЕ продовжують вдосконалювати свою систему адміністрування митних платежів, щоб забезпечити ефективну та безпечну митну діяльність у контексті світового ринку.

Ізраїль має добре налагоджену систему митного контролю, яка спрощує та прискорює процеси зовнішньої торгівлі. Використання електронних технологій для декларування товарів та оформлення митних документів робить весь процес більш зручним та ефективним для підприємств. Країна також активно укладає митні угоди та встановлює чіткі тарифи для підтримки міжнародної торгівлі. Важливим елементом системи є високі стандарти якості та митний контроль, які гарантують безпеку та високу якість імпортованих товарів. Ізраїль також співпрацює з іншими країнами, що сприяє обміну досвідом та розвитку торгівлі. Взагалі ці заходи дозволяють Ізраїлю успішно управляти своєю зовнішньою торгівлею, забезпечуючи якість та безпеку ввезених товарів.

Південно-Африканська Республіка (ПАР) має розвинуту систему митного адміністрування, спрямовану на регулювання зовнішньої торгівлі та забезпечення ефективного функціонування митниць. Країна використовує сучасні електронні технології для декларування товарів та спрощення митних процедур. ЮАР активно співпрацює з міжнародними партнерами та дотримується міжнародних стандартів у сфері митної діяльності. Крім того, країна встановлює та постійно оновлює тарифи та правила торгівлі для підтримки свого експорту та імпорту. Митниці ЮАР відіграють ключову роль у забезпеченні безпеки та контролі за якістю імпортованих товарів. Спеціалізовані митні служби ретельно перевіряють товари на відповідність стандартам та нормативам. Взагалі система митного адміністрування в ЮАР сприяє розвитку міжнародної торгівлі та забезпечує порядок та ефективність в області зовнішньої економіки.

Єгипет має важливу систему митного адміністрування, яка регулює торгівлю з іншими країнами. Ця система включає в себе встановлення митних тарифів для

імпорту та експорту товарів, використання сучасних технологій для полегшення митних процедур, контроль якості і безпеки товарів, співпрацю з міжнародними партнерами та укладання тарифних угод. Все це сприяє ефективному контролю за зовнішньою торгівлею та сприяє економічному розвитку країни.

Туреччина має розвинуту систему митного адміністрування, яка регулює та спрощує митні процедури для здійснення зовнішньої торгівлі. Ключові елементи цієї системи включають визначення митних ставок та тарифів, контроль за рухом товарів через митниці, застосування електронних сервісів для полегшення оформлення митних декларацій, а також використання сучасних технологій для автоматизації митного контролю. Туреччина активно співпрацює з міжнародними партнерами і приділяє увагу вдосконаленню своєї митної системи з метою забезпечення ефективного функціонування торговельних відносин і стимулювання економічного зростання. Усі ці заходи сприяють зручності для бізнесу та зменшенню бюрократичних обтяжень у сфері зовнішньої торгівлі в Туреччині.

У світі існує різноманіття підходів до адміністрування митних платежів і різні країни використовують різноманітні стратегії для контролю та регулювання зовнішньої торгівлі [69, с. 76]. Ключовими аспектами є використання електронних систем, спрощення митних процедур та участь у міжнародних угодах. Багато країн активно впроваджують електронні технології для полегшення декларування та обробки митних документів. Це допомагає підприємствам швидше та ефективніше проводити торговельні операції, а також сприяє впровадженню прозорих та ефективних систем управління. Міжнародна співпраця та участь у міжнародних митних угодах також грають важливу роль у формуванні більш єдиної та узгодженої системи митного адміністрування. Це сприяє створенню стабільних та прозорих умов для міжнародної торгівлі.

Узагальнюючи вищезазначене треба відмітити, що використання сучасних технологій, спрощення процедур та співпраця на міжнародному рівні є ключовими елементами для досягнення ефективного та прозорого адміністрування митних платежів у різних країнах світу.

Міжнародний досвід свідчить про те, що ефективне співробітництво між цими органами призводить до збільшення дохідної частини бюджету, зменшення кількості економічних злочинів і покращення макроекономічних показників. Водночас такий підхід стимулює добросовісних учасників міжнародної торгівлі та сприяє удосконаленню умов міжнародної торгівлі, зокрема, через спрощення експортно-імпортних операцій і заохочення добросовісного зовнішнього торговельного обігу.

Взаємодія між митними та податковими органами може включати широкий спектр заходів для запобігання фіскальним злочинам, зокрема тим, які пов'язані з відмиванням незаконно одержаних доходів, таких як ухилення від сплати митних платежів, незаконний переказ готівки, приховування або неправдива декларація товарів та транспортних засобів.

Інформація, якою оперують митні та податкові органи, взаємодоповнюється. Митні служби збирають дані про зовнішньоторговельні операції та інформацію про обіг товарів на внутрішньому ринку. Досягнення високої ефективності митного адміністрування можливо за умови використання глобальної інформаційної системи, яка об'єднує дані ресурсів країн-партнерів, створюючи систему міжвідомчої електронної взаємодії на міжнародному рівні.

Світова митна організація (WCO) акцентує на необхідності такого міжвідомчого співробітництва для забезпечення ефективного та справедливого збору бюджетних доходів. Україна вже приєдналася до Конвенції про процедуру спільного транзиту, що формує законодавчу основу для переміщення товарів між 36 країнами. Використання ІТ-системи NCTS (New Computerized Transit System) дозволяє обмінюватися митною інформацією між 35 іншими країнами, сприяючи належному контролю за транзитними переміщеннями товарів та запобіганню шахрайству з супровідними документами.

Отже, аналізуючи адміністрування митних податків в Україні в порівнянні з розвинутими системами держав-членів Європейського Союзу, необхідно зробити акцент на удосконаленні національної системи адміністрування за такими напрямками:

- розвиток відносин партнерства та співпраці між платниками митних платежів і митними органами;
- підвищення рівня відповідальності за порушення законодавства в галузі оподаткування від боку ДМСУ;
- впровадження системи митного контролю як превентивного заходу, не лише наслідкового;
- запровадження ефективних адміністративних методів боротьби з корупцією;
- спрощення умов оподаткування для платників митних платежів та податкової служби через впровадження електронної системи адміністрування непрямих податків;
- формування податкової культури серед платників митних платежів.

3.2. Проблеми митного адміністрування та шляхи їх вирішення

При ухваленні рішень щодо визначення митної вартості на практиці часто виникають суперечності інтересів між учасниками зовнішньоекономічної діяльності, які прагнуть занизити її числове значення для зменшення податкових зобов'язань, та працівниками митниць, які спрямовують свої зусилля на контроль коректності визначення митної вартості, при цьому прагнучи утримати її на відповідному рівні.

Один із значущих недоліків у контролі за правильністю визначення митної вартості полягає в відсутності передбачуваності та прозорості у виконанні конкретних дій митних органів. Ця ситуація призводить до відсутності необхідної уніфікації як у суті прийнятих митними органами рішень, так і в підході судових інстанцій до питань, пов'язаних із оскарженням коригувань митної вартості [26].

Іншою проблемою є відсутність відповідних нормативно-правових актів та методичних рекомендацій у вітчизняному законодавстві, які б визначали алгоритм дій митниці при контролі за правильністю визначення митної вартості за допомогою другорядних методів. Це призводить до того, що практика використання митницею

другорядних методів не має системного та зрозумілого характеру. Відсутність чіткої інформації щодо процедур, які призводять до висновку про невідповідність заявленої митної вартості, обмежує декларантів у здатності ефективно оскаржувати рішення щодо коригування митної вартості [28]. Це негативно впливає на ефективність процедур оскарження рішень щодо коригування митної вартості та свідчить про непрозорість контрольних процесів на митниці.

Це вказує на зменшення кількості ситуацій конфліктів між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та контролюючими органами, але водночас може свідчити про недостатню уважність при проведенні процедури митного контролю.

Такі висновки мають формуватися за результатами розрахунків, а не в якості теоретичної характеристики.

Основні труднощі у роботі вітчизняних контролюючих органів, що негативно впливають на адміністрування митних платежів відображені у табл.3.2.

Таблиця 3.2 – Проблеми діяльності контролюючих митних органів та заходи для їх вирішення при адмініструванні митних платежів

Проблеми контролюючих митних органів та їх вплив на адміністрування митних платежів	Заходи для вирішення проблем
1. Кадрові проблеми: зменшення митних підрозділів та неефективна кадрова політика	Оптимізація кадрового складу з урахуванням реальних потреб
	Удосконалення кадрової політики для підвищення ефективності
2. Проблема корупції в митних органах: корупційні схеми та фіскальні втрати	Суворе вжиття антикорупційних заходів, включаючи перевірки та аудит
	Запровадження системи електронного моніторингу та звітності
3. Недостатнє технічне оснащення та відсутність контролю за його використанням: несумісність із сучасними вимогами	Планове оновлення технічного обладнання на митних постах
	Впровадження системи моніторингу та контролю за використанням обладнання.
4. Недостатня активність у співпраці з іноземними партнерами: неефективність співпраці та підтвердження митної вартості імпортованих товарів	Зміцнення міжнародної співпраці та обміну інформацією
	Систематичні тренінги для митників щодо визначення правильної митної вартості та класифікації товарів
5. Проблеми контролю з боку працівників митних органів: неправильне визначення країни походження товарів та класифікація товарів. Зменшення кількості преференційних сертифікатів	Підвищення кваліфікації працівників у сфері визначення походження та класифікації товарів
	Посилення контролю за видачою та перевіркою сертифікатів

Джерело: сформовано автором на основі [29;30;9]

Наприклад, у 2021 році було прийнято 2379 класифікаційних рішень, які призвели до зміни класифікації 4165 товарів. Це на 3,6% більше, ніж раніше, і кількість класифікованих товарів зросла на 5,8%. Внаслідок проведення перевірок підприємств у 2021 році з питань правильності класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД, у результаті листів роз'яснень, наданих для аудиту, було донараховано 50,2 млн. грн. митних платежів. Крім того, внаслідок перевірок з питань правильності класифікації згідно з УКТ ЗЕД, ініційованих ДМСУ, сума додаткових нарахувань склала близько 18 млн. грн. [40].

Проблема класифікації товарів, які перетинають митний кордон, залишається актуальною, що підтверджують рекомендації, надані Всесвітньою митною організацією та Європейською комісією щодо необхідності впровадження уніфікованого підходу до класифікації товарів в Україні.

Таким чином, існує велика кількість проблемних аспектів функціонування вітчизняних митних органів, що призводить до зниження обсягів надходжень митних платежів та великої кількості скарг на роботу митних органів з боку суб'єктів ЗЕД. Важливим завданням вітчизняної митної політики є вирішення таких проблем. Необхідними є реформування митного законодавства, що регламентує всі процеси та процедури від початку перетину кордону і до завершення митного оформлення та здійснення пост-аудиту.

Важливим також є підвищення автоматизації митних процедур і зменшення людського фактору там, де це можливо, за допомогою технологій або деталізації правил, де це зменшення неможливе; запровадження ефективної системи моніторингу та контролю; інтегрування всіх процесів з метою створення єдиного функціонального механізму.

Розвиток договірної бази із взаємної адміністративної допомоги в митній справі між Україною та зарубіжними країнами зменшить можливості для недобросовісного бізнесу ухилятися від виконання законодавства та попереджатиме шахрайство, що для чесних трейдерів, перш за все, означатиме відновлення конкуренції та усунення незаконних переваг, спрощення торгівлі [13].

Значущим кроком, якому приділятиметься увага в міжнародному співробітництві буде налагодження повноцінного обміну інформацією між митними адміністраціями. Інтеграція українських митних ІТ-систем у світові системи безпеки, взаємне визнання уповноважених економічних операторів сприятимуть побудові безпечних ланцюгів постачання товарів, прискоренню їхнього руху, полегшенню торгівлі. Кожна дія митників і пов'язаних із митницею осіб повинна залишати слід, який можна систематично відстежувати. Це дозволить підвищити ефективність роботи інспекторів та знизити корупційні ризики. У результаті має бути сформовано стандартизований регламент митних процедур.

Окрім того, ключовим завданням є підвищення автоматизації митних процедур та зменшення впливу людського фактору, де це можливо за допомогою використання технологій та ретельного визначення правил. Важливо впроваджувати ефективні системи моніторингу та контролю, інтегрувати процеси для створення єдиного функціонального механізму.

Також важливим є розвиток довірливої бази щодо взаємної адміністративної допомоги в митній справі між Україною та іншими країнами, що сприятиме зменшенню можливостей для недобросовісного бізнесу ухилятися від виконання законодавства та попереджатиме шахрайство.

Зокрема, налагодження повноцінного обміну інформацією між митними адміністраціями, інтеграція українських митних ІТ-систем у світові системи безпеки, а також взаємне визнання уповноважених економічних операторів сприятимуть створенню безпечних ланцюгів постачання товарів та полегшать торгівлю. Запровадження стандартизованого регламенту митних процедур буде сприяти ефективності роботи інспекторів та зменшить ризики корупції, надаючи можливість систематично відстежувати кожну дію, пов'язану з митницею.

У сфері митного адміністрування існують ряд проблем, які можуть впливати на ефективність та прозорість системи. У табл.3.3 пропонується розглянути деякі з цих проблем та можливі шляхи їх вирішення.

Таблиця 3.3 – Проблеми митного адміністрування та шляхи їх вирішення

Проблеми	Шляхи вирішення
Корупція та неправомірні практики	Впровадження прозорих електронних систем для відстеження та перевірки транзакцій
	Застосування суворих антикорупційних заходів, включаючи аудит та покарання порушників
Затримки та бюрократія	Діджиталізація митних процесів
	Спрощення процедур та оптимізація внутрішніх бюрократичних практик
Низька якість митного контролю	Впровадження сучасних технологій у митний контроль
	Тренування та підвищення кваліфікації персоналу
	Постійне оновлення обладнання
Відсутність прозорості та інформаційного доступу	Активна політика відкритості та доступу до важливої інформації
	Створення легко доступних електронних ресурсів та публікація інформації про митні правила та процедури
Неефективні механізми врегулювання спорів	Створення чітких та швидких процедур врегулювання спорів
	Залучення незалежних арбітражних органів

Джерело: власна розробка автора

Рішення цих проблем вимагає комплексного підходу, включаючи технічні інновації, законодавчі зміни, антикорупційні заходи та активну співпрацю з учасниками процесу.

3.3. Напрями удосконалення управління митними платежами в Україні

Удосконалення управління митними платежами в Україні передбачає наступні напрями підвищення ефективності функціонування.

1. Осучаснення інформаційних технологій для автоматизації митних процесів – це комплекс заходів, спрямованих на використання новітніх технологій для полегшення та оптимізації різних етапів митного оформлення та контролю. Ця ініціатива має на меті полегшення та прискорення обробки митних декларацій, спрощення взаємодії між учасниками митного процесу, а також зменшення ризиків корупції та людських помилок.

Створення цифрових платформ та електронних систем дозволяють сторонам (бізнесу, митниці, податковим органам тощо) обмінюватися інформацією онлайн. Це охоплює створення веб-порталів та спеціалізованих програмних рішень для зручності подання та обробки митних декларацій.

Застосування автоматизованих систем управління дозволяє автоматично обробляти та аналізувати великі обсяги даних, швидко перевіряти документи, а також виявляти потенційні порушення. Завдяки використанню технологій штучного інтелекту та машинного навчання можна розробити системи, які виявляють аномалії чи незвичайність у поданій інформації.

До інших інновацій може входити використання електронних підписів для забезпечення безпеки даних та автентифікації учасників процесу. Також можуть бути розроблені мобільні додатки, які дозволяють учасникам взаємодіяти з митницею та слідкувати за статусом своїх декларацій в режимі реального часу.

Важливим є створення систем комунікації, таких як чати та системи сповіщень, щоб забезпечити ефективний обмін інформацією між усіма сторонами. Також враховується інтеграція електронних митних систем з іншими важливими інституціями, такими як митні і податкові органи та банки. Це сприяє створенню єдиної та злагодженої платіжної системи. У цілому такий підхід спрощує та прискорює митні процедури, зменшуючи адміністративні бар'єри та, роблячи взаємодію в економічній сфері більш зручною та прозорою.

Загалом, впровадження сучасних інформаційних технологій в митні процеси спрямовано на створення ефективною та швидкою системи, яка відповідає вимогам сучасного світу та сприяє розвитку міжнародної торгівлі.

2. Підвищення прозорості та адміністративної простоти в управлінні митними платежами в Україні передбачає впровадження заходів, спрямованих на забезпечення доступу до інформації та спрощення процедур для учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Це створення відкритих онлайн-платформ, де сторони можуть легко отримувати та надавати інформацію про митні операції. Застосування прозорих

електронних баз даних дозволяє ефективно відслідковувати стан різних митних платежів та сприяє взаєморозумінню між митницею та учасниками торгівлі.

Оптимізація адміністративних процедур включає в себе спрощення документообігу та впровадження єдиної електронної системи подання декларацій. Це дозволяє уникнути зайвої бюрократії та прискорює обробку документів.

Провідним аспектом є також розробка зрозумілих та доступних правил та інструкцій для учасників зовнішньоекономічної діяльності. Чітка комунікація зменшує непорозуміння та допомагає уникнути помилок у процесі митного оформлення. У цілому, ці заходи спрямовані на створення відкритого та прозорого середовища, де усі сторони можуть легко взаємодіяти та виконувати необхідні митні обов'язки.

Доступ до інформації має бути за рахунок:

- створення інформаційних ресурсів, де бізнес та громадяни можуть знайти повну та зрозумілу інформацію про правила митного оформлення;
- забезпечення широкого доступу до баз даних, що містять інформацію про митні ставки, процедури та вимоги.

Спрощення оподаткування:

- впровадження спрощених систем оподаткування для малих підприємств та суб'єктів підприємницької діяльності;
- зменшення адміністративних бар'єрів для підприємств, що користуються спрощеною системою оподаткування.

Інструкції та консультації:

- надання зрозумілих інструкцій та консультацій для бізнесу щодо виконання митних процедур.
- організація навчальних заходів та семінарів для ознайомлення учасників зовнішньоекономічної діяльності з оновленнями в митному законодавстві.

Ці заходи спрямовані на створення прозорого та легкодоступного середовища, сприяючи ефективному митному адмініструванню та, полегшуючи взаємодію між митницею та учасниками економічних операцій.

3. Антикорупційні заходи у сфері митного адміністрування включають в себе комплекс дій, спрямованих на запобігання та виявлення корупційних практик:

Механізми контролю та аудиту:

- встановлення ефективних механізмів внутрішнього контролю на митницях з метою перевірки та уникнення корупційних схем;
- проведення регулярних аудитів та перевірок у митницях для виявлення можливих випадків корупції.

Система звітності та моніторингу:

- розробка та впровадження системи звітності, що дозволяє службам митного контролю та іншим органам ефективно співпрацювати в режимі реального часу;
- впровадження моніторингових інструментів для аналізу та виявлення незвичайних або підозрілих транзакцій.

Захист прав інформаторів:

- забезпечення захисту осіб, які надають інформацію про корупційні випадки (інформаторів) від можливих репресій чи владних тисків.

Залучення громадськості:

- впровадження механізмів взаємодії з громадськістю для забезпечення широкого контролю над діяльністю митниць та звітування.

Ці заходи спрямовані на створення чіткого та надійного механізму протидії корупції в митницях, що сприятиме підвищенню довіри до системи та ефективності митного адміністрування.

4. Навчання та розвиток персоналу у сфері митного адміністрування включає ряд заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації та ефективність працівників митниць, а також забезпечення розуміння бізнесом вимог та процедур митного регулювання:

Підвищення кваліфікації працівників:

- організація систематичних тренінгів та курсів для персоналу з питань нових технологій, законодавчих змін та ефективних методів роботи.
- впровадження програм професійного розвитку для різних рівнів спеціалізації в митницях.

Навчальні програми для бізнесу:

- організація семінарів, воркшопів та онлайн-курсів для представників бізнесу з питань митного регулювання та спрощення процедур.

- надання доступу до інформаційних ресурсів та консультацій з питань митної діяльності.

Створення навчальних центрів:

- заснування спеціалізованих навчальних центрів, де працівники митниць та представники бізнесу матимуть можливість отримати практичні знання та навички.

Застосування інноваційних методів:

- використання сучасних методів навчання, таких як віртуальна реальність, онлайн-симуляції та інші інноваційні засоби для більш ефективного засвоєння матеріалу.

Стажування та обміни досвідом:

- організація стажувань та обмінів досвідом між митницями та представниками бізнесу для покращення взаєморозуміння та співпраці.

Зазначені заходи спрямовані на створення сприятливого середовища для постійного розвитку та підвищення кваліфікації персоналу, що є ключовим для успішного функціонування митної системи та задоволення потреб бізнесу.

5. Заходи з міжнародного співробітництва в сфері митного адміністрування мають на меті покращення ефективності та гармонізації системи управління митними платежами через сумісні зусилля та обмін досвідом з міжнародними партнерами.

Отже, удосконалення митного адміністрування в Україні включає використання сучасних технологій, розробку електронних систем, підвищення кваліфікації персоналу, прозорість, антикорупційні заходи та міжнародне співробітництво задля полегшення процесів для бізнесу та громадян, забезпечення ефективного контролю та створення сприятливих умов для економічного розвитку.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити наступні висновки:

1. Управління митними платежами має важливе значення для економічного розвитку країни, оскільки воно визначає спроможність держави збирати необхідні фінансові ресурси для функціонування бюджету. Організаційний аспект адміністрування полягає у проведенні ефективних процедур та дії контрольних механізмів для максимально точного збору митних платежів. Створення чіткого та прозорого законодавчого середовища сприяє уникненню корупції та забезпечує рівні умови для всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Використання сучасних інформаційних технологій для автоматизації митних процесів робить систему більш ефективною та швидкою, сприяючи уникненню помилок та зменшенню бюрократії. Онлайн-платформи для декларування та здійснення митних операцій дозволяють прискорити обробку інформації та забезпечують зручність для бізнесу та громадян.

Підвищення прозорості та адміністративної простоти полягає у забезпеченні легкого доступу до інформації про митні процедури та правила, що полегшує виконання вимог для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Антикорупційні заходи включають в себе впровадження систем контролю та звітності для попередження корупційних порушень, а також сприяють створенню етичної та прозорої митної системи.

2. Нормативно-правове забезпечення адміністрування та контролю за митними платежами в Україні визначається рядом правових актів, які регламентують діяльність митниць щодо оподаткування. Основні з них – Митний кодекс України та Податковий кодекс України, які встановлюють правила митного контролю, оподаткування та процедури здійснення митних платежів. Додатково важливими є Постанови Уряду та Накази Державної митної служби, що конкретизують аспекти митного адміністрування. Також враховується міжнародне законодавство через участь у міжнародних конвенціях, що сприяє гармонізації митних відносин та

спільному вирішенню питань з іншими країнами. Отже, цей комплекс правових актів створює основу для ефективного та законного адміністрування митних платежів в Україні.

3. Критична оцінка наукових публікацій з проблематики митного адміністрування включала аналіз важливих аспектів наукових статей та досліджень. У цьому контексті проводився відбір авторитетних джерел, оцінка їхньої методології, обґрунтованість висновків та актуальність змісту. Здійснювалася перевірка наявності об'єктивності та наукової обґрунтованості досліджень.

Критична оцінка також враховувала визначення джерел інформації, на які посилаються автори, та їхню вірогідність. Важливо було з'ясувати, чи використовуються актуальні дані та методи, а також чи враховуються конкретні контекстуальні фактори, що впливають на митне адміністрування.

Окрім того, проводився аналіз наявності можливих обмежень або слабкостей у підходах та висновках досліджень, щоб визначити можливі питання для подальших досліджень чи вдосконалення методології.

Загалом, критична оцінка наукових публікацій в області митного адміністрування допомагає визначити рівень їхньої авторитетності та внесок дослідників у розвиток наукового підходу до вивчення цієї проблематики.

4. Методика аналізу адміністрування митних платежів – це систематичний підхід до вивчення та оцінки того, як ефективно працює система збору митних податків, наприклад, в країні та регіонах. Цей процес включає в себе використання різних інструментів і методів для збору, обробки та аналізу даних з метою виявлення можливих проблем та покращення роботи митних органів.

В Україні наразі настає час покращити ефективність діяльності контролюючих органів, особливо у сфері адміністрування митних платежів. Для досягнення цієї мети перш за все важливо вирішити проблему недостатнього кадрового забезпечення, забезпечивши достатню кількість інспекторів. Крім того, важливим є створення відповідної матеріально-технічної бази для нормального функціонування митних підрозділів. Необхідним є також зміцнення співпраці вітчизняних митних органів з

відповідними службами інших країн, щоб ефективно вирішувати міжнародні питання та підтримувати стабільність в торгівлі.

5. Ефективність митного адміністрування в Україні має свої труднощі та виклики. Ключові аспекти включають проблеми з корупцією, потребу в спрощенні процедур та поліпшенні комунікації з бізнес-середовищем. Важливо також забезпечити ефективний контроль на митниці та гармонізувати вітчизняне законодавство з європейськими стандартами. Зміцнення інвестиційного клімату та надання високої якості професійної підготовки для співробітників ДМСУ є також важливими завданнями для держави. Комплексний підхід та впровадження відповідних заходів можуть покращити ефективність митного адміністрування та сприяти загальному економічному розвитку країни.

6. Ефективність адміністрування митних платежів в Україні суттєво впливає на кілька важливих аспектів життя країни. Коли система працює чітко та прозоро, це сприяє довірі бізнес-середовища та громадян, виключаючи ризик корупції.

Швидка та ефективна обробка митних декларацій сприяє не лише полегшенню міжнародної торгівлі, але й швидшому руху товарів через митницю. Це важливо для бізнесу та сприяє розвитку експорту та імпорту.

Ефективне адміністрування митних платежів також є ключовим фактором для приваблення інвестицій. Якщо інвестори бачать, що система працює ефективно, то їхні інвестиції приносять позитивні результати.

Боротьба з контрабандою та незаконним ввезенням товарів також входить у сферу впливу адміністрування митних платежів. Ефективний контроль сприяє уникненню негативного впливу контрабанди на економіку та забезпечує чесну конкуренцію.

Адаптація митних процедур до міжнародних стандартів робить країну більш конкурентоспроможною та відкритою для світової економіки. Окрім того, ефективний збір митних платежів стає важливим джерелом доходів для державного бюджету, сприяючи фінансовій стабільності країни.

Отже, ефективне адміністрування митних платежів має велике значення для стабільності, розвитку бізнесу, привабливості для інвестицій та загального економічного процвітання України.

7. Зарубіжний досвід адміністрування митних платежів дає можливість запозичити ті ідеї та підходи, які можуть бути корисними для вдосконалення роботи митниці в Україні.

Перш за все, більшої уваги слід приділяти автоматизації процесів, що спрощує подання документів та оплату мита. Прозорість та відкритість інформації є ключовими факторами. Країни з ефективними митними системами активно діляться інформацією про тарифи, процедури та статистику митного обігу, створюючи довіру в бізнес-середовищі.

Сучасні технології, такі як сканери та системи ризик-аналізу, використовуються для ефективного митного контролю, а інтеграція з іншими системами, такими як системи оподаткування чи ведення бізнесу, робить процеси більш координованими та ефективними.

Важливим аспектом є також співпраця України з іноземною бізнес-спільнотою, залучення їхньої експертизи до процесів розробки та вдосконалення митних процедур. Акцент на ефективному врегулюванні спорів та гармонізації з міжнародними стандартами також є важливими компонентами успішних митних систем.

Враховуючи ці принципи, країни можуть оптимізувати свої власні митні практики, зробити їх більш прозорими, швидкими та привабливими для бізнесу та інвесторів, сприяючи економічному розвитку.

8. У сфері митного адміністрування існують декілька серйозних проблем. Перша із них – це корупція та недобросовісні практики, що можуть підірвати довіру та викликати негативний вплив на ефективність системи. Для вирішення цієї проблеми важливо впроваджувати прозорі та автоматизовані процедури, а також активно боротися з порушеннями та покладатися на санкції.

Наступна проблема – це затримки та бюрократія, які можуть ускладнювати швидкий рух товарів через митниці. Як вже зазначалось, важливою є діджиталізація

процесів з використанням інформаційних технологій для полегшення обробки документів та прискорення проходження митного контролю. Також потрібно спростити та оптимізувати процедури, щоб зменшити адміністративні обтяження.

Інша важлива проблема – це низька якість митного контролю, що може негативно вплинути на митну безпеку. Тому важливо вдосконалювати технічне забезпечення митниць, використовувати сучасні технології, такі як сканери та систему ризик-менеджменту, та здійснювати постійний моніторинг та оновлення систем контролю.

Узагальнюючи шляхи розв'язання зазначених проблем, необхідно розробити комплексний підхід, який включає в себе інновації, антикорупційні заходи та спрощення процедур для створення більш ефективної та надійної митної системи.

9. Удосконалення управління митними платежами в Україні вимагає реалізації наданих рекомендацій. Перш за все, важливо у повній мірі перейти до електронних систем подання декларацій та здійснення платежів, що спростить взаємодію між бізнесом і митницею.

Забезпечення прозорості та відкритості інформації про митні тарифи та процедури стане ключовим кроком для уникнення багатьох непорозумінь. Спрощення процедур та зменшення бюрократії також відіграють важливу роль у поліпшенні бізнес-середовища, а використання штучного інтелекту може підвищити ефективність митного контролю.

Також слід зазначити, що боротьба з корупцією та тіньовими схемами є необхідними для забезпечення чесного та прозорого функціонування системи митного адміністрування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України (редакція від 01.01.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-V (редакція від 05.01.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
3. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, кормах, побічних продуктах тваринного походження, здоров'я і благополуччя тварин: Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 31, С. 343 (редакція від 31.12.2023).
4. Про застосування захисних заходів проти імпорту в Україну: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 11, ст. 78 (редакція від 31.12.2023).
5. Про захист національних виробників від субсидованого імпорту: Закон України № 331-XIV від 22 грудня 1998 р. (Закон про боротьбу з субсидіями). Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 12-13, С. 80 (редакція від 31.12.2023).
6. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 9-10, С. 65 (редакція від 31.12.2023).
7. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України. Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 29, с. 377 (редакція від 31.12.2023).
8. Про Митний тариф України: Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 42, С. 344 (редакція від 19.10.2022).
9. Про санкції: Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 40, с. 2018 (редакція від 01.01.2024).
10. Про страхування: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 18, С. 78 (втратив чинність 18.11.2021).

11. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, № 31, С. 268 (редакція від 01.01.2024).

12. Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту: Закон України від 30 серпня 2022 року №2555-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2555-20>.

13. Про приєднання України до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами: Закон України від 30 серпня 2022 року № 2554-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987_012.

14. Про прикордонний контроль: Закон України від 5 листопада 2009 року № 1710-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1710-17> (редакція від 23.03.2023).

15. Постанова КМУ «Про затвердження переліку окремих товарів, ввезення яких на митну територію України та/або переміщення територією України транзитом здійснюється без надання митним органам забезпечення сплати митних платежів», від 27 вересня 2022 р. № 1091. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1091-2022-%D0%BF>.

16. Про деякі питання забезпечення сплати митних платежів: Наказ Міністерства фінансів України від 25.04.2023. № 213. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0984-23>.

17. Про затвердження форм бланків фінансових гарантій та порядку їх заповнення: Наказ Міністерства фінансів України від 07.07.2020. № 404. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0860-20>.

18. Про затвердження Порядку взаємодії між декларантами, їх представниками, іншими заінтересованими особами та митними органами, іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, з використанням механізму «єдиного вікна» та визнання такими, що втратили чинність, деяких Постанов Кабінету Міністрів України: Постанова КМУ від 21 жовтня 2020 р. № 971. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/971-2020-%D0%BF>.

19. Актуальні питання теорії та практики митної справи: моногр.; за заг. ред. І. Г. Бережнюка. Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2013. 428 с.

20. Аналіз обсягів контрабанди в Україні. *Special Report. Ukraine Economic Outlook*. 2019. 28 с. URL: <http://ua-outlook.com.ua/wpcontent/uploads/2019/07.pdf>.
21. Антипенко В. Ф. Міжнародне публічне право: навчальний посібник. Київ: Національний аграрний університет 2012. 420 с. URL: http://megalib.com.ua/book/112_Mijnarodne_ryblichne_pravo_Tom_1.htm.
22. Баранов С. О. Актуальні проблеми адміністрування митних платежів в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. №3, С. 117-119.
23. Батанова Л.О. Поняття, сутність та особливості адміністрування митних платежів. *Lex Portus*. 2016. №2. С. 114-123.
24. Безейко С. О. Досвід Великобританії в управлінні митними ризиками. Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі: Матеріали наук.-практ. конф. курсантів, студ. та молодих науковців. Дніпропетровськ: Акад. митної служби України, 2007. С. 68.
25. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти: монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2009. 543 с.
26. Бодряга Н.В. Удосконалення системи адміністрування ПДВ / Н. В. Бодряга, Б.І. Кривоборець. Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. 2008. Вип. 33.
27. Бороденко Т.М. Сучасний стан адміністрування митних платежів в Україні. *Grail of Science*. 2023. №24. С. 84-90.
28. Волосович С.В. Оподаткування зовнішньоекономічної діяльності: навчальний посібник / С.В. Волосович, Т.Д. Ліпіхіна. Київ: Атіка, 2009. 288 с.
29. Вакульчик О. М. Європейський досвід оцінки результатів упровадження систем спрощеного митного контролю та якістю митного аудиту. *Вісник Академії митної служби України*. 2012. № 1 (47). С. 10-17.
30. Вакульчик О. М. Концептуальні засади діяльності митних органів з постмитних перевірок суб'єктів ЗЕД / О. М. Вакульчик., О. О. Кнішек. *Вісник академії митної служби України*. 2009. № 2. С. 46-54.

31. Вакульчик О.М., Кнішек О.О. Концептуальні засади діяльності митних органів з постмитних перевірок суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. *Вісник Академії митної служби України*. 2009. № 2. С. 46-54.
32. Василик О.Д. Податкова система України: монографія. Київ: Поліграфкнига. 2020. 478 с.
33. Войцещук А.Д. Регулювання митної справи підручник. Хмельницький: Видавництво ІНТРАДА, 2007. 312 с.
34. Германович І. Теоретичні засади адміністрування митних платежів. Актуальні питання фінансової теорії та практики. *Збірник матеріалів Десятої заочно-дистанційної наукової конференції студентів і молодих вчених, м. Тернопіль, ЗУНУ, 26 квітня 2023 р.* Ч. 1. 2023. №50.
35. Годованець О.В. Проблемні аспекти адміністрування митних платежів і напрямки їх усунення. *Світ фінансів*, 2008. №17, С. 147-153.
36. Гребельник О.П. Митна справа: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2014. 472 с.
37. Гребельник О.П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 696 с.
38. Гребельник О.П. Митно-тарифна політика за умов трансформації економічної системи: Монографія. Київ: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2001. 488 с.
39. Гуцул І., Базовський В. Напрями удосконалення адміністрування митних платежів зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Члени редакційної колегії*. 2023. №79.
40. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=11&year=2022&budgetType=NATIONAL>.
41. Джумурат О.В. Місце і роль ризиків у системі митної безпеки держави. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2013. № 2. Т.2. С. 307-312.
42. Додаткові квоти на експорт до ЄС. URL: <http://qha.com.ua/ua/analitika/dodatkovii-kvoti-na-eksport-do-s-simvolichniipozitiv/19355>.

43. Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: навч. посібник. Київ: Центр навч. літератури, 2016. 312 с.
44. Доходи Зведеного бюджету України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/income/2020/>.
45. Єдинак Т.С., Єдинак В.Ю. Пост-митний аудит як фактор забезпечення економічної безпеки країни: зарубіжний досвід та українська перспектива. *Вісник Академії митної служби України*. 2008. № 4. С. 70-76.
46. Ємченко І.В., Закусілов А.П. Методи і технічні засоби Митного контролю: підручник для студ. вищих навч. закладів. *Львівська Комерційна Академія*. Київ: Центр навчальної літ-ри, 2017. с. 432.
47. Жорін Ф.Л. Правові основи митної справи в Україні (конспект курсу лекцій з програмних тем): Навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2017. 248 с.
48. Запорожець О. Система адміністрування митних платежів в Україні. *Вісник КНТЕУ*. 2012. №2. С. 104-111.
49. Кельман І.І., Вільковський Є.К., Ємченко І.В., Закулісов А.П., Шийко І.І. Технічні засоби митного контролю: підручник для студ. вищ. навч. закладів. Національний транспортний університет; Транспортна Академія України. Львів; Тріада плюс, 2017. 392 с.
50. Ківалов С. В. Митна політика України: підруч. / С. В. Ківалов, Б. А. Кормич. Одеса: Юрид. літ., 2001. 256 с.
51. Коваль О. О. Поняття та система адміністрування податків та зборів в Україні. *Наше право*. 2015. № 1. С. 159-164
52. Комаров О. В. Митний ризик як ключовий елемент механізму державного ризикменеджменту в митній галузі. URL: http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/35594/1/savunova_2010_1_CA_issues.
53. Корупція на митниці завдає Україні \$4,8 мільярда збитків на рік. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2018/08/6/7188394/>.
54. Костенко А. О. Механізми розбудови митного контролю після випуску товарів в Україні: *Зб. наук. праць університету ДФСУ: електронне наукове видання*; гол. ред.: М. О. Кужелєв. 2017. № 1. С. 153-171.

55. Кулик Ю. С. Світовий досвід адміністрування митних платежів. *Збірник тез*. С. 340.
56. Кулицький С. Питання трансформації української зовнішньої торгівлі на сучасному етапі. *Україна: події, факти, коментарі*. 2015. № 23. С. 49-59.
57. Лубкей Н.П. Державна митна служба України: проблеми реалізації фіскальних та регулюючих повноважень. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2009. Вип. 1. С. 126-135.
58. Мартинюк В.П. Митна система та економічна безпека держави: теорія і методологія: монографія. Тернопіль: Астон, 2010. 256 с.
59. Мартинюк І.В., Дубовик О.Ю. Адміністрування митних платежів в Україні за групами товарів згідно з укт зед. *Економіка та держава*. 2021. № 11. С. 84-89.
60. Мироненко І. С. Адміністративно-правові засади діяльності державної фіскальної служби України: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2017. 231 с.
61. Митне право України: Навч.посібник / за заг. ред. В.В Ченцова та Д.В. Приймаченко. Вид.2. Київ: Істина, 2018. 328 с.
62. Мужев О. О. Закордонний досвід функціонування митних режимів та їх умови застосування. *Corporate Governance: Strategies, Processes, Technology: International Scientific Conference Proceedings, October 20th, 2017. Kaunas, Lithuania: Baltija Publishing*. P. 56-58.
63. Науменко В.П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні / В.П. Науменко, П.В. Пашко, В.А. Руссков. Київ: Знання, 2004. 238 с.
64. Осадча Н.В. Митні режими як інструмент упровадження митної політики. *Економічний вісник Донбасу*. 2014. № 1 (15). С. 30-41.
65. Основні показники діяльності митних органів у напрямку адміністрування митних платежів у 2022 році. Вилучено із <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/u-2022-rotsi-derzhmitsluzhba-pererakhuvala-do-derzhbiudzhetu-3008-mlrd-grn-chomu-ne-bilshe-1062>.

66. Пашко П.В. Понятійний апарат системи забезпечення митної безпекоспроможності. Актуальні проблеми економіки. *Економіка та управління національним господарством*. №4 (94). 2009. С. 62-68.

67. Петруня Ю.Є. Адміністрування митних платежів: стан і перспективи. *Вісник Академії митної служби України. Сер.: Економіка*. 2012. №1. С. 32-37.

68. Пісной П. Державна митна служба України на шляху аналізу та управління митними ризиками. *«Ефективність державного управління»: Збірник наукових праць*. 2019. Вип. 18/19. С. 344-353.

69. Прокіпчук Л. І. Досвід європейського союзу у питаннях адміністрування митних платежів: теоретичні основи та практичні рекомендації. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2019. № 3 (81). С. 71-76.

70. Прокіпчук Л. І. Контрабандні поставки товарів в Україні: обґрунтування проблеми та її вплив на справляння митних платежів. Актуальні проблеми функціонування господарської системи України: матер. XXVI Міжнар. наук. конф. студ., асп. та мол. уч. (м. Львів, 17-18 трав. 2019 р.). Львів: КД «Коло», 2019. С. 121-122.

71. Прокіпчук Л. І. Система адміністрування митних платежів: теоретичні основи та інституційні засади розвитку. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 2016. №121. С. 116-120.

72. Проценко Т.О. Правове забезпечення адміністрування податків та митних платежів: моногр. / Т.О. Проценко. Ірпінь: Нац. акад. ДПС України, 2006. 586 с.

73. Разумей М.М. Механізми державного управління зовнішньоторговельною безпекою України: автореф. дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Максим Миколайович Разумей. Дніпро, 2017. 23 с.

74. Рахункова палата України. Звіт про результати аудиту ефективності виконання органами Державної фіскальної служби України повноважень у сфері державної митної справи та боротьби з правопорушеннями під час застосування митного законодавства. URL:

http://www.acrada.gov.ua/doccatalog/document/16752589/zvit_12-3_2017.pdf?subportal=main.

75. Регулювання митної справи: підручник для студ. вищ. навч. закл. / за ред. А. Д. Войцещука. Хмельницький: Інтрада, 2007. 312 с.
76. Системний звіт. Актуальні проблеми бізнесу у митній сфері. URL: https://boi.org.ua/media/uploads/systemic_report_ii_2018/ii_2018_sytem_ua.pdf.
77. Співак І.В. Технології митного контролю доцільно удосконалити. *Вісник Нац. тех. ун. України «Київський політехнічний інститут»*. 2010. № 2 (6). С. 146-150.
78. Спрощення процедур торгівлі в Україні. Оцінки та очікування бізнесу 2017/2018. URL: http://www.ier.com.ua/ua/areas_of_research/international_economics?pid=5985.
79. Стецюк Б.В., Захожай К.В. Особливості адміністрування митних платежів у період воєнного стану. Збірник наукових матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 9 листопада 2023 р. Київ: КНЕУ. 2023. С. 181-183.
80. Терещенко С. Митний контроль. Алгоритм аналізу факторів ризику під час митного контролю. Основні методи шахрайства під час транзиту. *Вісник Академії митної служби України*, 2017. №3. С. 3-12.
81. Тоцька Т.С., Аршиннікова А.В. Недоліки в системі державного контролю митної вартості в Україні. *Вісник Академії митної служби України. Серія «Державне управління»*. 2014. № 1. С. 150-158.
82. Хомутенко В.П., Запорожець О.Ф. Ризикоорієнтована система адміністрування митних платежів у процесі забезпечення економічної безпеки України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2013. № 3 (Т. 2). С. 164-167.
83. Яременко Л.А. Міжнародні митні регулятори / Л.А. Яременко, Ю.В. Поляков. Львів: ЛКА, 2016. 232 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Основні складові мита

Види мита	Характеристика
Ввізне мито	Це додаткові збори, які справляються на ввезені товари, і можуть бути використані для фінансування конкретних програм або проектів. Ці збори можуть бути фіксованими сумами або відсотками від вартості товару.
Вивізне мито	Це податок або збір, який дійсний при вивезенні товарів з країни. Може бути обов'язковою платою, яку повинні сплатити експортери або особи, які вивозять товари за межі країни. Вивізне мито може бути встановлене з різними метою, а саме, як регулювання зовнішньої торгівлі, для збільшення доходів Державного бюджету України, для захисту внутрішнього ринку тощо. Ставки та правила вивізного мита можуть відрізнятися у різних країнах і залежать від конкретних обставин та товарів, які вивозяться.
Спеціальне мито	Це вид мита, який може бути встановлений державою на певні види товарів або послуг з особливими характеристиками або призначенням. Відмінності спеціального мита від звичайного мита полягають у тому, що воно може бути встановлено з метою регулювання діяльності певних галузей господарства, заохочення або обмеження виробництва чи споживання конкретних товарів.
Антидемпінгове мито	Це вид мита, яке встановлюється державою для боротьби з демпінгом, який полягає в тому, що іноземний виробник продає свою продукцію на іноземних ринках за ціною, яка нижча від фактичних витрат на виробництво або від ціни на внутрішньому ринку. Це може завдати шкоди внутрішнім виробникам та індустрії країни-імпортера, і тому країни можуть використовувати антидемпінгове мито, щоб захистити своїх виробників.
Компенсаційне мито	Це вид мита, яке може бути встановлене державою для компенсації домінування визначеного суб'єкта вітчизняного ринку або підтримки внутрішніх виробників внаслідок субсидій або інших видів допомоги, наданої іноземному суб'єкту виробництва.
Додатковий митний збір	Це спеціальний платіж, який стягується від осіб або компаній при ввезенні або вивезенні товарів через митний кордон країни. Цей збір може бути встановлений державою з різних причин і за різних умов, і він може бути додатковим до звичайного мита або податків на ввезені товари.
Митні платежі за послуги митниці	До таких платежів входять витрати на митне оформлення та контроль товарів, а також інші митні послуги, які надаються суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності. Ці платежі спрямовані на оплату послуг, які надаються митницею, такі як митні огляди, інспекції та інші адміністративні послуги.
Спеціальні митні платежі	Деякі країни можуть встановлювати спеціальні митні платежі, які можуть бути спрямовані на підтримку конкретних галузей або заходів. Це може включати в себе митні ліцензії, митні гарантії та інші обов'язкові внески, спрямовані на спеціальні цілі, такі як розвиток певних індустрій або виробництва.

Джерело: сформовано автором на основі [83]